

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra křesťanské sociální práce

Charitní a sociální práce

Pavla Švecová

*Asistence u problematických kontaktů rodičů s dětmi
jako činitel změny v situacích rodin v rozpadu*

Bakalářská práce

vedoucí práce: Mgr. Hana Štěpánková

2013

„Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury“

V Olomouci dne 28. února 2013

.....
vlastnoruční podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své práce Mgr. Haně Štěpánkové, za odbornou pomoc, velmi cenné rady a připomínky. Dále bych ráda poděkovala kolegyním prostějovské pobočky Fondu ohrožených dětí.

Anotace bakalářské práce

Příjmení a jméno: Pavla Švecová

Katedra: křesťanské sociální práce

Název práce: Asistence u problematických kontaktů rodičů s dětmi jako činitel změny
v situacích rodin v rozpadu

Vedoucí práce: Mgr. Hana Štěpánková

Počet stran: 68

Počet titulů použité literatury: 23

Klíčová slova: Rozvod, rozvodové spory, asistence u problematického kontaktu rodičů s dětmi

Bakalářská práce je zaměřená na asistenci u problematických kontaktů mezi rodiči a dětmi. Cílem práce je vytvoření odborného podkladu pro metodiku provádění asistencí v rámci problémových kontaktů rodičů s dětmi. Na problematiku asistovaných kontaktů nahlížím z pozice sociálního asistenta a vycházím především z praktických zkušeností. Teoretická část práce se zabývá rozvodem a negativními jevy, které problematický styk rodičů s dětmi doprovází. Ústředním tématem je popis institutu asistencí a její typy. Praktická část práce vychází z analýzy spisové dokumentace prostějovské pobočky Fondu ohrožených dětí a popisuje provádění asistencí u jednotlivých případů z praxe.

Keywords: Divorce, divorce disputes, assisting with problematic contacts between parents and their children.

The Bachelor thesis is focused on assistance in the case of problematic contacts between parents and their children. The goal is to create a training ground for the methodology of implementation of this assistance, during troubled contacts between parents and their children. On the issue of assisted contacts I am observing from the position of a social assistant and proceed mainly from practical experience. The theoretical part of the thesis deals with divorce and the negative phenomena that arises from the problematic contact between parents and their children. The central theme is a description of how the Institute assists families and the different methods of assistance that can be used. The practical part of the thesis is based on an analysis of case histories from the Prostějov branch of The Fund for Children in Need, and describes the implementation of assistance, in individual cases from the practice.

Obsah

ÚVOD	5
1. Rozvod	7
1.1 Psychorozvod	8
2. Úpravy poměrů ve vztahu k dítěti	10
2.1 Výhradní péče	10
2.2 Střídavá péče	12
2.3 Společná výchova.....	13
3. Konfliktní momenty po rozvodu	14
3.1 Kontakt dítěte s rodičem	14
3.2 Rozvodové jedy.....	15
4. Zavedené možnosti řešení problematického kontaktu	19
4.1 Sociálně právní ochrana dětí v rozvodové situaci	19
4.2 Intervence justice.....	20
4.3 Mediace jako alternativa	22
4.4 Asistence	25
5. Asistence při problematickém styku a její typy	26
5.1 Asistence u předávání dítěte	26
5.2 Asistence u styku s dítětem	27
5.3 Obsah asistencí: hlavní pilíře	28
5.4 Délka a frekvence asistencí	28
5.5 Působení sociálního pracovníka při problematickém styku	29
5.6 Techniky využívané při asistenci	30
6. Praktická část.....	35
6.1 O občanském sdružení FOD	35
6.2 Indikace asistence.....	37
6.3 Příklady z praxe.....	39
Případ č.1.....	39
Případ č.2.....	46
Případ č.3.....	53
Případ č.4.....	58
Případ č.5.....	61
Shrnutí případů	64
7. Závěr.....	65
Seznam použité literatury a pramenů	67

ÚVOD

Jako téma bakalářské práce jsem si zvolila problematiku kontaktů rodičů s dětmi po rozvodu či rozchodu. Pracuji ve Fondu ohrožených dětí v Prostějově, který má registrované Sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi v regionech Prostějov, Konice a Přerov v souladu se zákonem 108/2006 Sb., o sociálních službách. Toto téma jsem si vybrala z důvodu přibývajících případů asistovaných kontaktů s dětmi a jejich předávání na prostějovské pobočce Fondu ohrožených dětí za přítomnosti sociálního pracovníka. Asistence u kontaktu rodiče s dítětem v rámci komplikovaných rozvodových a porozvodových vztahů v rodině jsou specifickou formou sociální intervence Fondu ohrožených dětí a jedná se o metodu sociální práce s rodinou.

Rozvod a rozvodové spory často doprovází jevy, které mohou být pro děti velmi traumatizující. Křik, hádky, agrese, výčitky, pláč, přetahování se o dítě, popouzení dítěte proti druhému rodiči. Dítě najednou ztrácí jistotu a bezpečí, je traumatizováno a citově týráno. To může vést k citové deprivaci dítěte. Důsledky deprivace pak mohou přetrvávat až do dospělosti. Rozvod přináší stres jak rodičům, tak dětem. Tím větší stresová zátěž přichází, kdy rodiče nejsou schopni vzájemné domluvy a jeden rodič omezuje druhému přístup a kontakt s dítětem. Většinou jsou to případy, kdy rodiče nejsou vnitřně s rozchodem či rozvodem vyrovnáni a prostřednictvím dítěte se chtějí jeden druhému mstít.

Cílem mé práce je seznámení s využitím institutu asistencí v rámci problémových kontaktů rodičů s dětmi a uvedení možných způsobů provádění asistencí u vybraných případů z praxe. Jde o vytvoření odborného podkladu pro metodiku, která je zaměřena na provádění asistencí při problematických kontaktech rodičů s dětmi.

Pokud chci, aby čtenář mé práce porozuměl, proč se vlastně asistence v porozvodových situacích využívají, je potřeba objasnit problematiku rozvodu. V mé práci se chci pokusit popsat, jak k rozvodu dochází, jaké jsou reakce dětí na rozvrat rodiny, právní zajištění dětí a druhy rodičovské péče po rozvodu. Kapitoly zaměřené na rozvod jsem začlenila na začátek své práce, tak aby kapitoly o asistenci a jejím využití mohly na tyto kapitoly navazovat. Dále

se chci zaměřit na možnosti a aktivity, které mají pomoci řešit rozvodovou krizi rodiny a zajistit, aby se dítě mohlo bez problémů stýkat s oběma rodiči.

Zejména bych se chtěla zaměřit na možnosti a aktivity Fondu ohrožených dětí při řešení problematických kontaktů rodičů s dětmi v situaci po rozvodu či rozchodu. V praktické části své práce se zaměřím na případy z praxe, které popisují průběh asistencí a jakým způsobem se situace rodiny vyvinula v důsledku poskytování asistence.

1. Rozvod

V této kapitole bych se chtěla zaměřit na samotný rozvod, a jaký dopad má rozvod na rodinu a zejména na děti. Kapitulu o rozvodu jsem do své práce zařadila, protože se domnívám, že právě rozvod nebo rozchod rodičů je předchůdcem konfliktů při předávání dětí, nebo problematického kontaktu mezi rodičem a dítětem. S tímto teoretickým východiskem se setkávám ve své praxi v souvislosti právě s konfliktními situacemi mezi rodiči při předávání dětí. Považuji tedy za důležité kapitoly o rozvodu do své práce zařadit.

Ačkoli život v rodině je stále drtivou většinou české populace pokládán za ideál, jen polovina manželství nekončí rozvodem.

Rozvod manželství a rozpad rodiny patří mezi jedno z nejsvízelnějších období a to nejen pro přímé účastníky rozvodu, ale často pro celou širší rodinu. Má své aspekty sociální, etické, právní, emoční a psychologické. Rozvod je obdobím naplněným stresem a frustrací důležitých lidských potřeb a jeho důsledky nás mohou ovlivňovat po celý zbytek života (Matějček Z., 2002, s. 39). Jde o zátěžovou situaci psychology považovanou za druhou nejtěžší životní situaci hned po úmrtí blízké osoby. Vyrovnání se vyžaduje čas, prostor a porozumění. Jde o traumatickou, velmi bolestnou a dlouhodobé následky zanechávající událost pro všechny zúčastněné. Ztráta pocitu jistoty bývá doprovázena pocitem viny a vlastního selhání (Černá M., 2001, s. 38).

Matějček hovoří o rozvodu jako o určitém základním sanačním opatření, které má zabránit nesouladu a těžkým konfliktům mezi partnery, má skončit problematické spolužití a umožnit další životní perspektivy (Matějček Z., 2002, s. 43). Tyto obecné předpoklady, pro které je rozvod obecně akceptován, se však ne vždycky naplňují a očekávané pozitivní změny se neobjeví.

Po rozvodu se předpokládá zásadní obrat v permanentně konfliktní situaci, která byla v období rozvratu – očekává se tedy uklidnění, obnovení duševní rovnováhy a zlepšení podmínek psychického zdraví celé rodiny. Ukončení manželského vztahu nemůžeme chápat jako jeho prosté přerušení a zmizení, ale jako jeho postupné uhasínání, jak citovou i sociální, někdy pomalou a svízelnou transformaci.

Z praxe se ukazuje, že i porozvodová atmosféra je plná napětí a stresu, která se formálně projevuje v často nekonečně opakovaných soudních řízeních o určení styku s dítětem, v soudních sporech o výživné, o majetek aj. (Matějček Z., 2002, s. 43). Dítě se tak opakovaně dostává na vyšetření k soudním znalcům, je těžce frustrováno, má-li se vyjadřovat, ke komu

projevuje větší přichylnost, koho z rodičů si více váží, s kým by chtělo žít. Je obecně známo, že dítě je jakýmsi prostředníkem, přes kterého si rodiče vyřizují své účty.

Definice rozvodu

„Rozvod je formálně právním ukončením manželského vztahu dvou jedinců, krajním řešením v procesu rozvratu manželství; rozvod na rozdíl od rozvratu manželství je deklarován, a to tím, že je podán návrh na rozvod, že proběhne rozvodové řízení a do celého děje, který byl předtím pouze součástí rodinného života, vstupují úřední instituce, jako např. soudy, právníci, oddělení péče o dítě aj. „(Matějček Z., 2002, s. 39-40).

Soud manželství rozvede, je-li zjištěn tzv. kvalifikovaný rozvrat manželství. Kvalifikovaný rozvrat definuje zákon o rodině jako tak hluboký a trvalý rozvrat s tím, že již není možné obnovit manželské soužití. Jedná-li se o manželství s dětmi, které jsou v době rozvodu nezletilé, musejí být kromě kvalifikovaného rozvratu bezvýjimečně splněny zákonem stanovené podmínky, zejména rozvod manželství nesmí být v rozporu se zájmy nezletilých dětí a o jejich výchově a výživě na dobu po rozvodu musí být rozhodnuto pravomocným rozhodnutím soudu ještě před rozhodováním o rozvodu manželství. Ten, kdo podává soudu návrh na rozvod (žalobní návrh), je žalobce (dříve byl označován jako navrhovatel). Ten druhý je žalovaný (dříve odpůrce) (Novák, Průchová, 2007, s.17).

1.1 Psychorozvod

Poupětová definuje kromě právního rozvodu také tzv. psychorozvod.

Právní rozvod definuje jako institut sloužící k vnějšímu řešení situace – oddělení manželů, kteří spolu již nechťejí či nemohou nadále žít. Řeší způsob oddělení bydlení, rozdělení majetku, závazků a následnou výchovu společných nezletilých dětí. Informuje také okolní svět o tom, že k sobě manželé nadále nepatří. Právní rozvod je důležitý i pro vnitřní proces psychorozvodu (Poupětová Š., 2009., s. 15).

Psychorozvod je pak vnitřním psychickým procesem, v jehož průběhu se člověk vyrovnává se zánikem manželství a všemi jeho důsledky (Poupětová Š., 2009., s. 16).

Psychorozvod začíná obvykle dlouho před podáním žádosti o rozvod a pokračuje ještě po soudním rozvodu manželství. Pokud oba partneři již prošli vnitřním procesem psychorozvodu nebo alespoň jeho větší části, bývá právní rozvod obvykle krátkou záležitostí

bez vážnějších komplikací. Pokud se ale tento proces zastavil a jeden či oba partneři neudělají nezbytné kroky, projeví se často komplikacemi právního rozvodu.

2. Úpravy poměrů ve vztahu k dítěti

Tato kapitola popisuje úpravu poměrů a právní zajištění dětí po rozvodu. K zařazení této kapitoly do mé práce mne vedla zkušenost z praxe, kdy úprava poměrů, neboli komu případně nezletilé dítě nebo děti do péče souvisí s porozvodovou problematikou. V mnoha případech z praxe, rodiče nesouhlasí s úpravou poměrů a dochází ke konfliktním situacím.

V roce 2008 bylo podle Českého statistického úřadu schváleno 31300 návrhů na rozvod. V těchto manželstvích žilo 27034 dětí a 65% rozvodů iniciovaly ženy. Obecný důvod rozchodu byl rozdílnost povah, zájmů. Konkrétní důvod byla nevěra, alkoholismus ze strany muže a nezáměr o rodinu ze strany žen (Špaňhelová I., 2010, s. 131).

Optimální formou kontaktů po rozvodu je volné pokračování rodinného vztahu. Manželství se sice rozešlo, ale oba rodiče uznávají, že jejich rodičovství pokračuje. Časový rozsah a forma styku se dohodnou podle okolností, které všichni rozumně uváží a přijmou. Soud nemusí nijak zasahovat a všem účastníkům se ušetří mnoho nepříjemností a napětí. Do tohoto rámce můžeme zahrnout i dnešní střídavou péči, pro kterou je podmínkou právě vstřícná dohoda (Matějček Z., 2002, s. 54). Viděno očima dítěte jde o situaci, kdy se rodiče rozvádět nemuseli. Dítě je do rozvodu vtaženo minimálně a rozvod je hlavně mezi matkou a otcem dítěte.

Jak již bylo řečeno výše, v současnosti je 90% dětí svěřeno do péče jednoho z rodičů. Zaměřím se tedy nejprve na výhradní péči.

2.1 Výhradní péče

Do nedávna šlo o jedinou možnost úpravy poměru nezletilých dětí po rozvodu. Novela zákona o rodině z roku 1997 přinesla další alternativu v podobě střídavé a společné péče. Z 90% jsou děti svěřovány do péče matek, zbytek pak do péče otců nebo jiných příbuzných. Otci jsou děti svěřovány především v případě, kdy je matka nepřítomna, nejeví zájem nebo je neschopná se o děti postarat.

Jestliže mají oba rodiče stejně kvalitní a citový vztah k dítěti a ono k nim, mají stejné sociální a ekonomické zázemí, stejné výchovné předpoklady, jsou děti většinou svěřovány matkám a to často i v případě, kdy otec vychází ve srovnání lépe. Stále se totiž ctí koncepce biologických důvodů (Černá M., 2001, s. 37).

Standardní úprava styku rodiče s dětmi po rozvodu

Standardně se vymezuje společně čas dítěte a rodiče na jeden víkend za 14 dní (Černá M., 2001, s. 38). Dva dny jednou za čtrnáct dní ale neposkytují dostatečný prostor pro plnění rodičovské a výchovné funkce. I z angažovaného rodiče se tak stává spíše občasný společník pro zábavu. Děti nemohou mít prospěch z jeho výchovného působení. Jeho cena zákonitě klesá. Dochází i k ochlazení vzájemných vztahů, rodič přestává být součástí života dítěte a stávají se pouze vnějšími pozorovateli.

K širší úpravě styku rodiče s dítětem dochází velmi zřídka. Většinou tak činí rodiče, kteří cítí takovou odpovědnost k dítěti, že jsou i v konfliktní situaci odhlédnout od vlastního hněvu a domluvit se na příznivějších podmínkách pro jejich dítě.

Dítě žije s matkou, k otci dochází

Jak již bylo uvedeno výše, jde o nejčastější formu péče po rozvodu.

Základní nevýhodou této péče je, že dítě nevidí, nepoznává a nevnímá základní vztah mezi mužem a ženou, kteří se rozhodli žít společně a jsou jeho rodiči.

Výhody této péče spočívají především v jednotnější výchově jednoho z rodičů a stabilitě prostředí – do druhého domova dochází jen na víkend. Další výhodou je možnost vnímat naplno jednu rodičovskou roli.

Nevýhody soužití pouze s matkou pak vyplývají z výše řečeného. Dítě má možnost poznat ve větší míře jen jednu rodičovskou roli a nepoznává tak, jak otec vychovává v běžných situacích všedního dne. Dítě zároveň může vnímat stres matky, která se musí starat o celou domácnost sama, zdá se mu, že na něj matka nemá čas. Mnohdy se matka potýká s finančními problémy a nemá příležitost dítěti dopřát to, co by potřebovalo (Špaňhelová I., 2010, s. 133)

Dítě žije s otcem, k matce dochází

Tato varianta je v České republice poměrně neobvyklá. Podle statistického úřadu to v roce 2008 bylo 8,6 % rozhodnutí o svěření dítěte otci po rozvodu (Špaňhelová I., 2010, s. 134). Výhody a nevýhody jsou ve své podstatě stejné jako u soužití s matkou.

2.2 Střídavá péče

Střídavá péče není v České republice příliš rozšířená. V roce 2008 bylo rozhodnutí o svěření dětí do péče uplatněno dle Českého statistického úřadu v 5,7%.

Zákon o rodině charakterizuje střídavou péči jako svěřením dítěte v určitém přesně vymezeném časové období do výchovy jednoho rodiče a v dalším časovém období do výchovy druhého rodiče (Zákon č. 94/1963 Sb.). Zákon vymezuje jako povinnosti tak práva obou rodičů v těchto střídajících se časových úsecích.

Střídavá péče je určitým řešením disproporce ve vztahu k oběma rodičům, která je důsledkem klasické úpravy poměrů nezletilých dětí po rozvodu. Schopnost kooperovat, hledat kompromisy a vysoká míra flexibility jsou základním předpokladem úspěšné střídavé péče. Vzájemný respekt rodičů je zásadním předpokladem pro to, aby tento model mohl fungovat (Černá M., 2001, s. 39).

Ze zkušeností soudní praxe se jeví jako ideální časový termín pro střídání výchovy jeden měsíc, je ale možné dohodnout delší či kratší časové úseky.

Svěření do střídavé péče je podmíněno blízkostí bydlišť obou rodičů tak, aby dítě mohlo docházet stále do stejné školy.

Společná výchova je řešením v situaci, kdy jsou rodiče i po rozvodu i nadále v určité formě společensky součinní.

Indikace střídavé péče

Rodiče by měli o střídavé péči přemýšlet, jestliže jsou schopni se jasně domluvit a dovedou překonat bol z rozchodu. Nevyčítají si bývalé křivdy, komunikují spolu bez zášti a mají především chuť do této péče jít.

Neméně důležitý je pak souhlas dítěte, které by mělo aspoň rámcově tušit, co ho čeká.

Dalším podstatným faktorem je nevelká vzdálenost bydliště jednoho od druhého. Pro dítě by mělo být zvladatelné dojíždět do stejné školy a zachovat si stejný kolektiv. Rodiče by také měli mít jasně vymezeno, kdo je za co zodpovědný a kdy.

Výhody střídavé péče

Hlavním pozitivem je, že dítě žije s oběma rodiči, může vnímat jejich vlastnosti, dovednosti, záliby a není ani o jednu (otcovskou ani mateřskou) roli ochuzeno. Otcům dovolu

především udržet si intenzivní kontakt s dětmi. Vztah mezi dětmi a otcem se zachovává a čas tráven s dětmi jim dává možnost skutečně děti vychovávat (Špaňhelová, 2010, s. 141).

Kritika střídavé péče

Kritici střídavé péče poukazují na to, že děti potřebují stálé prostředí. Pravidelná změna je podle nich pro dítě stresující a nechává je v nejistotě, kam patří (Černá M., 2001, s. 41).

Mnohdy může být problematická malá flexibilita dítěte, které je unavené z neustálého přejíždění mezi domovy.

Nepříjemné může být také zmatení pedagoga, který často neví, u kterého z rodičů je právě teď dítě, popřípadě si dítě u jiného rodiče zapomene důležité věci do školy na další dny.

2.3 Společná výchova

Společná výchova odpovídá podmínkám společného soužití rodičů i po rozvodu, eventuálně společnému soužití nesezdaných rodičů. Logickým předpokladem této formy péče je, ať již dobrovolné nebo bytovou či finanční situací vyvolané bydlení v jednom bytě.

Rodiče, i když nevedou společnou domácnost, společně pečují o potomka, a to včetně výchovného působení i materiálního zabezpečení (Novák, Průchová, 2007, s. 69).

Tato forma výchovy je řešením ojedinělým.

3. Konfliktní momenty po rozvodu

Kapitola konfliktní momenty po rozvodu popisuje situace, ke kterým může dojít po rozvodu nebo rozchodu rodičů a které jsou častou příčinou problematického kontaktu dítě s rodičem. Jelikož konfliktní momenty souvisí s problematickým kontaktem, nejdříve vysvětlím pojem „kontakt dítěte s rodičem“ a jak by měl takový kontakt vypadat.

3.1 Kontakt dítěte s rodičem

Styk rodiče s dítětem je základním prostředkem udržování vzájemného vztahu mezi rodičem a dítětem, kdy rodič nemá dítě ve své péči.

V Úmluvě o styku s dětmi se hovoří o kontaktu rodiče s dítětem jako o časově omezeném pobytu u rodiče, jakékoliv komunikaci mezi rodičem a dítětem a také o poskytování informací o dítěti druhému rodiči. (článek 2 sdělení č. 91/2005 sb. Úmluva o styku s dětmi)

Důležitou roli při kontaktu mezi dítětem a rodičem hraje jeho průběh. V praxi jsem zaznamenala rodiny, kde se nevyskytují žádné problémy a kontakt probíhá samostatně bez účasti třetí osoby. Ve vážnějších případech bývá kontakt realizován pod dohledem odborného pracovníka. Kontakt může mít i nepřímou podobu formou telefonického nebo písemného kontaktu.

Matějček ve své knize popisuje: „Optimální formou kontaktů po rozvodu je volné pokračování rodinného vztahu. Manželství se sice rozešlo, ale oba rodiče uznávají, že jejich rodičovství pokračuje a že je třeba rodičovské vztahy k dítěti zachovat. Časový rozsah a forma styku se dohodnou podle okolností, které všichni rozumně uváží a přijmou. Soud nemusí nijak zasahovat a všem účastníkům ušetří mnoho nepříjemnosti a napětí“ (Matějček, Z., 2002, s. 54).

Pokud rodiče chtějí, aby kontakt probíhal co nejlépe, je důležité naplánovat určitý harmonogram. Neměli by chtít dělit se o dítě rovným dílem, ale uvažovat o kvalitě společně prožitého času. Kontakt by měl být pravidelný, bezkonfliktní a častý. U obou rodičů by se mělo dítě cítit jako doma. Rodič, který o dítě nepečuje a nežije s ním ve společné domácnosti, by měl mít dostatek prostoru k tomu, aby se mohl podílet na výchově, hrát si s dítětem, provozovat sportovní aktivity, uspávat ho, připravovat společná jídla atd. důležitý je častý kontakt – prodloužený víkend, prázdniny, jedno odpoledne v průběhu každého týdne, jiné důležité události (narozeniny, Vánoce). (Teyber, E., 2007, s. 129-130)

3.2 Rozvodové jedy

Inspirací pro název této podkapitoly mi byla kniha Richarda A. Warshaka „Rozvodové jedy“, která je zaměřena na problematiku programování a popouzení dítěte proti rodiči, kdy tyto situace mohou vést až k syndromu zavrženého rodiče. Jde o situace charakteristické občasnými pomluvami druhého rodiče, které v dítěti vzbuzují pocit, že musí utajit lásku k druhému rodiči. V případě programování dítěte jde již o cílené popouzení dítěte proti druhému rodiči a jeho rodině. Pokud dítě odmítá kontakt s jedním z rodičů, má z něj strach nebo projevuje k němu nenávist a jeho chování není možné odůvodnit předchozím jednáním tohoto rodiče, jde o navádění dítěte druhým rodičem. Často dochází i k situacím, kdy dítě odmítá širší rodinu odmítaného rodiče. Obětí v těchto situacích se stává dítě, protože jeden z rodičů mu zabraňuje projevovat kladné city k druhému rodiči. (Warshak R., 2003, s. 16-49). Do této kapitoly jsem zařadila i další související pojmy jako je manipulace dětí, bránění ve styku, syndrom zavrženého rodiče a syndrom zavrženého partnera.

Popouzení proti jednomu z rodičů

Popouzení lze definovat jako: „jakékoliv ovlivňování dítěte, přímé nebo nepřímé, s úmyslem snížit hodnotu druhého rodiče v očích dítěte. Intenzita popouzení může být různá, dítě může být popouzeno jedním rodičem vůči druhému nebo proti oběma rodičům vzájemně“ (Černá M., 2001, s. 42). Popouzení znamená dlouhodobou činnost v neprospěch bývalého partnera. Matky se snaží otce před dítětem očernit, pomlouvají ho, ponižují, ironizují ho, zesměšňují. Někdy tak činí v opravdovém přesvědčení o jeho špatnosti.

Děti a to především v nízkém věku jsou velmi sugestibilní a nechají se tak lehce přesvědčit a přijmou nepravdivou nebo alespoň silně zkreslenou představu o svém otci. Zaujmou k němu tak negativní postoj, který se může projevovat odtahením, strachem nebo nenávisť.

Tato situace se obrací právě proti dětem – na jedné straně cítí, že mají s otcem mnoho společného, na straně druhé jsou od něj odrazovány. Tím, že jsou kvality otce snižovány, snižuje se tak sebehodnocení dětí samotných“ (Černá M., 2001, s. 43).

U chlapců se pak objevují větší problémy s mužskou identitou, jsou plašší a závislejší, protože pochybují o svých vlastních kvalitách.

Navíc dítě vystupuje jako soudce vůči jednomu z rodičů a to i přes to, že mu tato role nepřísluší a traumatizuje ho. Popouzení zanechává na duši dítěte značné následky a jen prohlubuje traumata z rozvodu rodičů a znesnadňuje adaptaci.

V pozdějším věku si dítě může tento nesprávný obrázek o svém otci upravit, nicméně období, které dítě promeškalo je již nenávratně ztraceno (Černá M., 2001, s. 43).

Manipulace dětí

Manipulace dětí, jsou jedním z nejzávažnějších jevů v situacích rodičů v rozvodu či rozchodu. Tento jev je velmi znatelný právě při předávání dítěte druhému rodiči a může velmi negativně ovlivnit vztah dítěte k rodiči. J. Dunovský a Z. Dytrych (1995, s. 154) manipulací označují „psychické zneužívání dítěte jedním nebo oběma rodiči pro jejich okamžitý či jednorázový prospěch“.

Bránění ve styku

Soudem vymezený styk otce (či matky) s dítětem se v některých případech snaží bývalý partner ještě omezovat nebo ho úplně znemožnit. Motivace k tomuto jednání je různá – ať již jde o snahu mít dítě sám pro sebe, vymazat druhého rodiče ze života dítěte, touha trestat partnera, zloba a neochota připustit si důležitost toho druhého nebo i opravdové obavy o bezpečnost o dítě (Černá M., 2001, s. 44).

Prostředků zabraňujícím styku je velké množství. Někdy stačí jen znepříjemnit předání dítěte a tím od začátku narušit průběh návštěvy. Jindy může bývalý partner místo naplánované návštěvy zorganizovat jinou atraktivní činnost, aby dítě od návštěvy odradil. Lze si také vymyslet nemoc dítěte. Některé matky (či otcové) dítě prostě nevydají.

Důsledky takového jednání jsou pak oslabení až úplná ztráta vztahu dítěte s rodičem. U takového rodiče může dojít až k psychickým potížím souvisejícím se ztrátou milovaného dítěte a rodičovské role.

Právní hledisko bránění ve styku: Styk s dítětem, jež je upravený soudem nebo dohodou rodičů schválenou soudem, lze vymáhat podle §272 a §273 občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí. „V případě, že tato opatření byla bezvýsledná, je možné trestně stíhat povinného rodiče podle § 171 odst. 3 trestního zákona, protože bránění ve styku je trestní čin. Je-li trvalé a bezdůvodné, je kvalifikováno jako zásadní změna poměrů trvalého charakteru a

je důvodem k novému rozhodnutí o výchově a svěření dítěte do péče druhého rodiče “ (Černá M., 2001, s. 45).

Syndrom zavrženého rodiče

Syndromem zavrženého rodiče rozumíme proces, kdy dítěti je vůči rodiči vštěpován odpor a kritika, které jsou neoprávněné anebo přehnané. Je to jev odlišný od dříve popsaného popuzení. Základním rozdílem je, že u syndromu zavrženého rodiče je rodičovské odsuzování doplňováno o scénáře odsuzující a zavrhuující druhého rodiče, které si vytváří samo dítě.

Vznik syndromu je iniciován popouzejícím rodičem, který manipuluje dítě ve snaze zničit lásku k bývalému partnerovi. Časem si dítě začne vytvářet negativní pocity k rodiči, kterého nakonec zavrhne.

Tento termín se používá pouze v případě, kdy rodič nezadal důvod k tomu, co by u dítěte mohlo vyvolat neoprávněnou nenávist (Gardner, Richard A., 2010, s. 37).

R. Gardner formuloval **osm typických projevů syndromu zavrženého rodiče** (Novák, Průchová, 2007, s.75-76) :

- 1) Výčet špatného chování odmítaného rodiče. Popis dává přehnaný a indicie zmíněnému chování neodpovídají.
- 2) Slabé odůvodnění odmítání.
- 3) Jeden z rodičů je popisován jako dobrý a druhý jako padouch.
- 4) Pocit vlastního rozhodnutí v odmítnutí.
- 5) Absolutní podpora jedné strany v rodinném sporu.
- 6) Nejsou přítomny žádné pochyby o správnosti postupu, ani náznaky pocitů viny vůči zavrženému. Jeho ztráty nejsou dítětem vnímány.
- 7) Informace od druhého rodiče jsou posléze vnímány a předkládány jako vlastní prožitky.
- 8) Nepřátelství se rozšiřuje na další příbuzné, známé ze strany zavrženého rodiče.

Syndrom zavrženého partnera

V předchozí kapitole byl věnován prostor syndromu zavrženého rodiče, který je výsledkem manipulace, které dítěti provádí tzv. programující rodič s cílem diskreditovat rodiče druhého. Pothe, popisuje také syndrom zavrženého partnera (Novák, Průchová, 2007, s. 78-79). Na základě klinického pozorování můžeme do syndromu zavrženého partnera zařadit jedince mužského pohlaví, kteří po ukončení vztahu partnerkou vykazují tyto projevy:

- 1) Prožívají intenzivní pocity nenávisti a potřeby destrukce či sebestrukce.
- 2) V dlouhodobém horizontu nedokážou přijmout citové zranění a soustavně se jím zabývají.
- 3) Jako způsob zpracování traumatu používají systematickou a promyšlenou agresi proti původci.
- 4) Agrese směřuje nejen proti bývalé partnerce, ale i proti osobám jí blízkých.
- 5) Agresivní tendence proti bývalé partnerce mají obsedantně kompulsivní charakter a projevují se ve skrytu beze svědků.
- 6) V emočně vypjatých situacích mohou ztratit vědomou kontrolu nad agresivními impulzy.
- 7) Intenzitu útoků na psychickou integritu bývalé partnerky motivují i silné pocity žárlivosti a závisti.
- 8) Falešně se zaštiťují práva svých dětí, které chápou jako svou součást vlastnictví.

Tento popis samozřejmě může také odpovídat popisu ženy.

4. Zavedené možnosti řešení problematického kontaktu

Další kapitola navazuje na předchozí stat' o problematických momentech, které mohou nastat při kontaktu dítěte s rodičem a vést až k syndromu zavrženého rodiče. Nyní se zaměřím na možná řešení problematického kontaktu, popíši různé intervence, které lze využít při problematických kontaktech rodičů s dětmi.

4.1 Sociálně právní ochrana dětí v rozvodové situaci

Základním úkolem orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) je ochrana zájmů dítěte. Právo dítěte na pravidelné, osobní kontakty s oběma rodiči je deklarováno v Úmluvě o právech dítěte schválené OSN a je zdůvodněno celou řadou výzkumů.

Omezení by přicházelo v úvahu, kdyby jeden z rodičů dítě ohrožoval fyzicky nebo prokazatelně ohrožoval jeho psychosociální vývoj (Novák, Průchová, 2007, s. 86).

Postavení, činnost a pravomoci OSPODu jsou upraveny zákonem č. 359/1999. Činnosti sociálního pracovníka je především činnost směřující k ochraně práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, k ochraně jeho oprávněných zájmů včetně ochrany jmění a také činnost směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. (Sociální práce 1/2006, s. 19).

Podle JUDr. Zdeňky Vejvalkové se na OSPOD obracejí rodiče s problémy související s problematickým stykem se svým dítětem, kdy s ním nemohou žít ve společné domácnosti. Dále uvádí, že mezi práva dětí, která jsou nejvíce porušována, patří právě „porušování práva dítěte na pravidelný a častý styk s rodičem (rodiči), s nímž dítě nemůže žít ve společné domácnosti.“ (tamtéž).

Vzhledem k tomu, že se rodiče nezletilého dítěte dostávají v rozvodovém řízení, resp. v řízení o výkon rodičovské zodpovědnosti, do vzájemné kolize, nemůže po dobu řízení ani jeden z nich zastupovat zájmy nezletilého dítěte, které se tak ocitlo pomyslně „na půli cesty“ mezi oběma rodiči.

V takovém případě je v souladu s §37 odst. 2 zákona o rodině nezletilému dítěti pro dané soudní řízení ustanoven soudem opatrovník (tj. kolizní opatrovník).

Přestože tento pracovník nemá ze zákona pravomoc vydávat závazné rozhodnutí, jeho činnost může výrazně přispět tomu, aby v rámci řízení před soudem bylo zohledněno vše, co je v zájmu nezletilého dítěte. Pracovník OSPOD se může případem zabývat i mimo soudní jednání a to v situacích, kdy je osloven jedním z rodičů. Praxe ukazuje, že nejdříve si

pracovník pozve na schůzku oba rodiče ke společnému jednání a zjišťuje v čem je problém. Jak probíhal doposud styk rodiče s dítětem a je-li styk určen soudně, či dohodou. Sociální pracovník se snaží o vyjednání nové mimosoudní dohody mezi oběma rodiči. Pokud k dohodě nedojde, nebo je stále některou stranou porušována, zve si sociální pracovník OSPODu rodiče opětovně a nabízí dojednání návštěvy v poradně pro rodinu, nebo v některé z organizací, kde se zabývají asistencí u problematických kontaktů rodičů s dětmi. (např. Fond ohrožených dětí). V horším případě rodiče navštíví právního zástupce, který dá případu nový rozměr a to zejména v sepisování nejrůznějších návrhů a odvolání a případ se začíná značně protahovat a přístřovat. Ve své praxi tyto případy zažívám velmi často a místo toho aby rodiče hledali vyhovující řešení pro obě strany, naopak ještě více se mezi nimi prohlubuje nenávistná propast a jakoby je nezajímá to, že zde jde především o jejich dítě a jejich jediným zájmem je z čeho všeho toho druhého ještě obvinít. Uvedla bych zde jeden z mnoha příkladů a to případ, kdy matka obviňovala otce, že chce svého syna jistě otrávit, když mu přinesl na styk připravený čaj v lahvi nebo tato matka argumentovala tím, že u otce, který bydlí se svými rodiči v panelovém bytě, není pro kontakt se synem vhodné prostředí z toho důvodu, že se v tomto bytě nachází na její vkus příliš mnoho lidí (i když šlo o prarodiče dítěte)...Této mamince se za pomoci svého právního zástupce zatím úspěšně daří již rok a půl bránit otci ve styku se synem...

4.2 Intervence justice

V řešení vztahů mezi rodiči a dětmi preferuje zákon o rodině smírné řešení. To znamená, že dává možnost rodičům dohodnout se o styku, aniž by bylo nutné schválení soudu. Na druhé straně ale zákon o rodině dává soudu možnost upravit styk rodiče s dítětem za okolností, které vyžadují zájem na výchově dítěte a poměry v rodině a to v situacích, kdy opakované bránění oprávněnému rodiči ve styku s dítětem je bezdůvodné. To je považováno za změnu poměrů a vyžaduje nové rozhodnutí o výchovném prostředí. Taková úprava se zatím využívá ale málo. Stále mnoho rodičů nemá možnost aktivně se podílet na výchově svého potomka, tak jak by si představovali a to z toho důvodu, že soudem určený styk se vymezuje pouze na určitou dobu a to dobu, která nemusí vyhovovat dítěti, které má například trénink a k druhému rodiči by chtělo jít až o hodinu později, nebo má na pátek večer domluvenou schůzku s kamarády a k druhému rodiči by raději jelo až v sobu tu ráno apod. v některých případech tak může docházet k situacím, že takové jednání dítěte může rodič vnímat jako maření soudního rozhodnutí a podává na druhého rodiče trestní oznámení, čímž se navozuje nepřátelská

atmosféra mezi dítětem a rodiči. (Sociální práce, 2/2011, s. 37-38). Za změnu výchovného prostředí lze také považovat svěření dítěte do péče prarodičů, příbuzných nebo do ústavu a to v případech kdy byla vyčerpána jiná možná řešení a rodiče nejsou schopni a ochotni spolupracovat a řešit své spory. (Hrušáková M., 2003, s. 72).

Pokud jsou dohoda o úpravě styku rodiče s dítětem, která je schválena soudem, nebo styk určen soudem porušovány, povinnosti určené soudním rozhodnutím nejsou splněny, je možný **soudní výkon rozhodnutí – exekuce**. Soud nejdříve vyzve toho, kdo je povinen, aby dodržoval stanovený rozsudek a plnil tak stanovené povinnosti dobrovolně. Pokud tak neučiní, může začít ukládat pokuty, a to i opětovně. Podle § 272 a 273 o.s.ř. nesmějí jednotlivé pokuty přesahovat 50 000 Kč. Soud může také uložit **odnětí dítěte** rodiči, který není k jeho péči oprávněn soudním rozhodnutím nebo soudně schválenou dohodou. „Nařídí-li soud předběžným opatřením, aby nezletilé dítě bylo předáno do výchovného prostředí (§ 76a), zajistí současně jeho bezodkladný výkon. Výkon rozhodnutí se provede tak, že soud v součinnosti s příslušnými státními orgány nezletilé dítě předá do vhodného prostředí, jestliže je dítě u jiné osoby nebo v zařízení, bude jim za účelem umístění do vhodného prostředí odnato“ (§ 273a o.s.ř.) Takovéto odnětí je pro dítě velmi stresujícím zážitkem. Pokud mají rodiče své děti opravdu rádi, jak často tvrdí, měli by udělat všechno proto, aby k takovému řešení nedošlo.

„Jestliže je to nutné v zájmu dítěte, soud styk dítěte s rodičem **omezí** nebo jej i **zakáže**“ (§ 27 odst. 3 zák. o rod.). To znamená, že styk je již soudně upraven, ale novým rozsudkem se jeho rozsah omezuje. Důvodem k omezení nebo zákazu styku rodiče s dítětem je ohrožení tělesného a duševního zdraví dítěte, ale také v důsledku dalších skutečností, které mají negativní vliv na zájmy dítěte. (Holub M., 1998, s. 55)

Jestliže se rodiči nedaří domoci se práva na styk se svými dětmi, může na druhého rodiče podat trestní oznámení. „Kdo poté, co proti němu byla bezvýsledně použita opatření v občanském soudním řízení směřující k výkonu rozhodnutí soudu nebo soudem schválené dohody o výchově nezletilých dětí, maří výkon takového rozhodnutí nebo dohody, nebo kdo se dopustí závažného jednání, aby zmařil výkon rozhodnutí jiného státního orgánu týkajícího se výchovy nezletilých dětí, bude potrestán **odnětím svobody** až na jeden rok.“ (§ 171 odst. 3 trestního zákona)

4.3 Mediace jako alternativa

Jednou z nových metod jak řešit nejrůznější konflikty mimo soudní jednání je mediace.

„Mediace je neformální, strukturovaný proces mimosoudního řešení konfliktů. V tomto procesu mediátor jako nezávislá a nezaujatá osoba napomáhá stranám identifikovat jejich zájmy a podporuje je v hledání společných praktických a reálných řešení v předmětech, které způsobily konflikt“.(Stöhrová H., Šišková T., 2010, s. 4). Mediátor podporuje klienty v tom, aby našli společnou smírnou cestu a vzájemně vytvořili dohodu, která je přijatelná pro obě strany. Tato dohoda může být právně závazná. O výsledku sporu rozhodují samotní účastníci mediaci. V procesu mediaci se řeší momentální situace s výhledem do budoucnosti. Cílem mediaci je srozumitelná, uskutečnitelná a jasně formulovaná dohoda. Dohoda by měla obsahovat konkrétní řešení a postupy, ale také možné sankce za nedodržení. Dohoda se stvrzuje podpisem zúčastněných stran i mediátora. (tamtéž)

Mediační metodu je možné použít v různých oblastech:

- Rodinná
- Majetkové a dědické spory
- Pracovní spory
- Obchodní a mezifiremní spory
- Občanské a sousedské spory
- Spory v komunitě
- Trestně – právní

V českém právním řádu je mediace zatím upravena pouze ve vztahu k trestnímu řízení zákonem o probační a mediační službě (Zákon č. 257/2000 Sb.). V souvislosti s řešením rodinných konfliktů se novela občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb., účinnou od října 2008 zmiňuje o mediaci. V § 100 odst. 3 se hovoří o tom, že soudce může ve věcech péče o dítě uložit účastníkům účast na mediačním jednání. Některé evropské země, mezi něž patří i Slovensko již přijaly samostatné zákony o mediaci. V České republice byl nedávno schválen zákon o mediaci (Zákon č. 202/2012 Sb.). Na přípravě tohoto zákona spolupracovalo několik státních i nestátních organizací a odborníků, např. Asociace mediátorů ČR, Soudcovská unie ČR, Česká advokátní komora, Sdružení pro probaci a mediaci v justici. Cílem nového zákona je nastavit pravidla pro rodinnou mediaci, která se zaměří na řešení konfliktů v rámci rozvodového řízení a konfliktů, které vznikají při vzájemném soužití členů domácnosti.

V rodinných věcech může mediaci zlepšit komunikaci mezi rodiči, což je v zájmu dětí. (Holá L., 2011, s. 197-198)

Jak už jsem uvedla, mediaci je možno využívat při různých mimosoudních sporech. Já bych se zde chtěla věnovat více mediaci rodinné.

Principy rodinné mediaci

Stále přibývajících případy rozpadu rodin vedly k podpoře zavádění různých alternativ a prostředků k řešení konfliktů kooperativnějším způsobem. Partneři, kteří mají schopnost zůstat kompetentními rodiči i při rozchodu jsou vhodnými kandidáty pro rodinnou mediaci, což tvoří její základní princip. Postupně tak lze oddělit rovinu konfliktů mezi partnery od roviny rodičovské. V rodinné mediaci nesou rodiče odpovědnost za svá rozhodnutí. Tato rozhodnutí ovlivňují jejich děti.

Při rodinné mediaci zastupuje mediátor vždy dítě. Komunikaci vede tak, aby došlo ke vzájemné dohodě v zájmu dítěte. Návrhy rodičů hodnotí s hlediska potřeb dítěte a návrh, který by zájmy a potřeby dítěte poškozoval, odmítne. Úkolem mediátora je usnadňovat komunikaci mezi rodiči, bránit tomu aby se rozhovor neubíral směrem výčitek, urážek a obviňování. (Holá L., 2011, s. 194)

Účastníci rodinné mediaci

Všichni, kdo jsou do rozvodu zainteresováni, mohou být účastníky rodinné mediaci. Tzn. partneři, manželé, rodinní příslušníci, bývalí manželé a ve způsobu a zejména děti. Dalším účastníkem je mediátor nebo mediátoři. Pokud jsou mediaci účastny děti, je nutná opatrnost ve způsobu, vedení a struktuře mediaci. Děti jsou velmi citlivé na situace, kdy dochází ke konfliktu mezi rodiči, měly by být minimálně vtahovány do hledání řešení a rozhodování komu budou svěřeny. Dítě by mělo být přítomno mediaci až tehdy, pokud rodiče dokáží navrhnout konstruktivní řešení dané situace. V některých případech je možné mediovat samotné dítě při oddělených sezeních nebo mediaci, kdy dítě zastupuje opatrovník. (Holá L., 2011, s. 195)

Osoba mediátora

„Mediátor, je školený profesionál na efektivní vyjednávání s případnou specializací v oblasti projednávaného tématu a se specifickými dovednostmi, odbornými znalostmi, analytickými schopnostmi a zkušenostmi, které využívá k usnadnění komunikace mezi spornými stranami a k efektivnímu vedení a strukturování mediačního procesu. Pro uchování své neutrality není mediátor ve sporu nikterak zájmově nebo mocensky angažován, tj. není obhájcem ani poradcem zúčastněných stran, nerozhoduje o jejich případné vině či nevině. Oboustranně podporuje účastníky tak, aby našli konstruktivní a přijatelné řešení“. (Stöhrová H., Šišková T., 2010, s. 7). Mezi hlavní úkoly mediátora patří vysvětlit fáze, postupy a proces mediace. Mediátor je zodpovědný za proces (není zodpovědný za řešení), usnadňuje komunikaci, shromažďuje informace o případu, tzn. z jaké oblasti případ je, pracuje se stanovisky a emocemi klientů, definuje sporné body – budoucí předměty jednání a rozlišuje jejich důležitost, zvažuje návrhy na dohodu a pomáhá s jejím sepsáním. Mediátor neradí, nehodnotí, neřeší. (tamtéž)

Holá uvádí, že E. Bakalář (1996) a R. A. Warshak (1996) se shodují na doporučení, aby konflikty týkající se porozvodového uspořádání života dětí řešil odborník, který má znalosti z dětské psychologie. Z toho plyne, že na osobu mediátora v rodinné mediaci jsou kladeny specifické požadavky. (Holá L., 2011, s. 196).

Mediace má řadu výhod i nevýhod. Pokud dojde k dohodě, zlepší se komunikace mezi stranami. Rodiče se sami rozhodnou nezávisle na soudním rozhodnutí na způsobu řešení a bude se jim lépe dodržovat dohoda. Děti jsou tak mnohem méně vystavovány konfliktům a hádkám mezi rodiči.

Mezi nevýhody mediace patří délka procesu. Někdy je zapotřebí i několika sezení a nemusí dojít k dohodě. Dalším problémem jsou finanční překážky, protože mediace není hrazená státem, tudíž si klienti musí mediaci zaplatit. Existují ale organizace, které poskytují mediaci v rámci poskytování svých služeb zdarma. Mediace je především náročná na přípravu mediátora, který by měl mít znalosti z různých oborů.

Kdy využít rodinné mediace

Rodinnou mediaci je vhodné využít na začátku rozvodu a to v případě sepsání dohody o úpravě práv a povinností k nezletilým dětem. Součástí této dohody může být detailně popsán styk s nezletilými dětmi. Mediaci lze využít také v případě, pokud se rozvodové řízení vleče,

stále není určen styk, jeden z rodičů se stále odvolává proti rozsudku o stanoveném styku nebo dochází k bránění ve styku. V tomto případě je vhodná nabídka jak rodinné mediace, tak asistence při problematickém styku. Tyto obě služby nabízí některé neziskové organizace a to zdarma.

4.4 Asistence

Asistence je specifickým druhem sociální intervence, jejímž cílem je dosažení žádoucích změn v chování rodičů při předávání a kontaktu s dítětem.

Pod pojmem asistence v souvislosti s problematickým stykem se rozumí metoda zmírnění dopadu konfliktních situací při předávání dětí mezi rodiči. Podstatou asistence je přítomnost třetí nestranné osoby na určeném místě. (Klíčová V., 2009, s. 1)

5. Asistence při problematickém styku a její typy

Pátá kapitola zahrnuje stěžejní text mé práce. Pokusím se zde objasnit institut asistence při problematickém styku rodiče s dítětem. Nejdříve popíši co to vlastně asistence je, jaké jsou typy asistence, působení sociálního pracovníka při asistenci a využívané techniky.

Styk s dítětem je právní institut, který je většinou upraven v soudních rozhodnutích nebo je součástí mimosoudní dohody rodičů. S poptávkou po asistenci u předávání dítěte mohou přijít rodiče (zákonní zástupci), orgány SPOD, soudy, či jiné organizace.

Stykem rodiče s dítětem se myslí specifická situace určité časové délky, kterou má rodič, buď na základě soudního rozhodnutí, případně na základě dohody mezi rodiči, určenou jako vymezený čas s dítětem. Dle dohody nebo soudního rozhodnutí jsou možná i některá omezení nebo jiné požadavky, týkající se většinou toho, kde a za čí přítomnosti bude styk probíhat. (např. v soudních rozhodnutích bývají tyto požadavky: „Styk s nezletilou Annou bude probíhat za přítomnosti pracovníku FOD v prostorách FOD Prostějov“).

Předáním dítěte se rozumí situace, která začíná přivedením dítěte na domluvené místo (většinou bydliště jednoho z rodičů) a končí odvedením dítěte druhým rodičem. Tato situace trvá přibližně 10 minut, pokud nedojde ke konfliktní situaci.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že asistence mohou mít dvě základní roviny sociální intervence: „**mapování**“ a „**podporování**“. (Tyto termíny se používají jako neformální termíny v praxi). To nám pak naznačuje účel a cíl asistence. V praxi pak vznikají tyto typy asistencí: Asistence u předávání dítěte a asistence u styku s dítětem. V obou případech se může jednat o podporování nebo mapování (Klíčová, V. 2009, s. 1).

Podrobněji jsou rozepsány v následujících podkapitolách.

5.1 Asistence u předávání dítěte

- **Asistence u předávání dítěte** – „mapování“ (funkce sociálně - diagnostická). Asistent mapuje, jak probíhá předávání dítěte, snaží se o vystižení aktuálních komunikačních a situačních prvků. Do komunikace přítomných zasahuje, až pokud je to nezbytné. Zakázka pak může znít: „Potřebuji, aby někdo přišel a viděl situaci, kdy dojde

k předávání mého syna otci dne 23.3.2012, zmapoval (pozoroval) situaci a napsal zprávu k soudu. Pokud to nebude nutné, nechci, aby někdo do situace zasahoval.

- **Asistence u předávání dítěte** – „podporování“ (funkce sociálně - terapeutická). Asistent podporuje průběh předání, aktivně se snaží podpořit žádoucí komunikační vzorce mezi rodiči navzájem a od rodičů směrem k dítěti. Příkladem může být zakázka: „Byla bych ráda, kdyby někdo z FOD byl přítomen předávání mé dcery otci dne 2.1.2013. Dlouho se s otcem neviděla, já také ne. Nevím jak s ním komunikovat.“

5.2 Asistence u styku s dítětem

- **Asistence u styku s dítětem** – „mapování“ (funkce sociálně - diagnostická). Asistent mapuje, jak vypadá styk dítěte s rodičem (případně i s jinými osobami), snaží se o postihnutí aktuálních komunikačních a situačních prvků. Do komunikace zasahuje, až pokud je to nezbytné. Příklad zakázky: Setkání mého syna s matkou má probíhat u vás na pobočce FOD za přítomnosti vaší pracovnice podle rozsudku soudu. Do komunikace nemusí nikdo zasahovat. Komunikace mezi matkou a synem je navázána.
- **Asistence u styku s dítětem** – „podporování“ (funkce sociálně - terapeutická). Asistent podporuje hladký průběh setkání, snaží se podporovat žádoucí komunikaci mezi rodiči navzájem a od rodičů směrem k dítěti. Tato rovina však vyžaduje celkovou práci s rodinou (příprava na setkání atd.) Tato setkání trvají obvykle déle 1 – 3 hodiny, jsou často plánována na víkendy, proto je vzhledem k vysokému počtu zájemců o tuto službu, naplňována jen v některých případech. (většinou se jedná o soudně stanovené styky). Zakázka: Styk mé dcery s otcem má probíhat na vaší pobočce FOD za přítomnosti vaší pracovnice. Dcera se s otcem tři roky neviděla a teď má určen styk na 2 hodiny. Vůbec nevím, jak budou spolu komunikovat a jestli vůbec. Dcera se nechce s otcem vidět.

Jednotlivé typy asistencí můžeme kombinovat, ale vždy je důležité vyjednat s klientem, nebo se soudem (pokud asistence vyplývá z rozhodnutí soudu), který typ asistence má na mysli, čili co je účelem asistence. Jestli se jedná o mapování či podporování (Klíčová, V. 2009, s. 2).

5.3 Obsah asistencí: hlavní pilíře

Co je vlastně obsahem asistencí a co se sleduje, jsou nejčastější otázky klientů. Asistenci lze opřít o tyto hlavní pilíře:

- Komunikace mezi rodiči
- Komunikace rodičů k dítěti
- Komunikace dítěte k rodičům
- Komunikace dítěte k rodičům a pracovníkovi
- Jiné důležité situační prvky

To znamená, že se sleduje vzájemná komunikace mezi všemi přítomnými osobami a dále se sleduje, co podstatného se děje, co má vliv na aktuální rodinnou situaci. Rozdílnost v aplikování těchto pilířů u „mapování“ a „podporování“ je pouze ve verbální aktivitě, či pasivitě vůči komunikaci mezi přítomnými. U „mapování“ situace jsme většinou verbálně pasivní. To ale neznamená, že neodpovídáme na žádnou otázku. Jde o to, abychom verbálně nezasahovali do komunikační situace rodiny, pokud to nebude nutné (při konfliktu). U „podporování“ můžeme být verbálně aktivnější a to zejména v případech, kdy je komunikace mezi přítomnými nezdravá. K této komunikaci využívá sociální pracovník některé komunikační a mediační techniky: aktivní naslouchání - parafrázování, zrcadlení, převyprávění, rekapitulace. Využívá i některých asertivních technik: technika pokažené gramofonové desky, technika otevřených dveří, technika selektivního ignorování, technika asertivního ne.

5.4 Délka a frekvence asistencí

Délka asistence závisí na typu asistence. Tato služba se poskytuje v závislosti na potřebě rodiny, rozhodnutí soudu, doporučení OSPOD a také na personálních a časových možnostech. *U předávání dítěte*, můžeme hovořit o délce cca 10 minut, kdy dochází k předání dítěte druhému rodiči. To je v ideálním případě. *U asistence u styku* je délka asistence odvislá od rozhodnutí soudu nebo je předmětem zakázky. Dojednaná délka setkání s rodičem se může v určitých případech zkrátit a to zejména:

- Dítě úplně odmítá komunikovat s rodičem a nekomunikuje s ním ani za opory asistenta.

- Druhý rodič natolik manipuluje a programuje dítě proti druhému rodiči, že setkání není možné uskutečnit.
- Pro dítě je setkání natolik stresující, že je pracovník nucen setkání ukončit.

Pokud je asistence ukončena dříve, než bylo dojednáno, je to vždy uvedeno ve zprávě z asistence. Je vhodné také zvážit, zda jsou asistence tou správnou podporou rodiny a směřují tak k naplnění osobních cílů.

Frekvence asistencí je také předmětem dohody klienta a pracovníka FOD. Jak už jsem uvedla výše, služba se poskytuje na základě dohody s klientem, rozhodnutí soudu a časových a personálních možnostech FOD a to i v době mimo běžnou pracovní dobu, včetně víkendů, případně svátků. U typu asistence kde „*mapujeme*“ se doporučují max. 3 asistence a poté by měla být služba ukončena nebo by měla vzejít potřeba jiné služby – jiný typ asistence. U „*podporovací*“ asistence je frekvence individuální a odvíjí se často od rozhodnutí soudu (Klíčová, V. 2009, s. 5).

5.5 Působení sociálního pracovníka při problematickém styku

Komplikované předávání dětí vyžaduje od sociálního pracovníka citlivý a chápavý přístup. Pracovník musí rodičům sdělit nejen základní informace týkající se práva, ale především vést rodiče ke konstruktivnímu řešení nelehké a komplikované situace. Sociální pracovník tak má několik úkolů. Nejdůležitějším úkolem je prevence problematického kontaktu. Komunikuje s rodiči o možných úpravách styku, jaké výchovné prostředí, je pro dítě nejvhodnější. Různými technikami zjišťuje i stanovisko dítěte. Nabádá rodiče, jak se mají v dané situaci zachovat, jaké zásady by měli rodiče dodržovat a jak by měli dítě na kontakt s druhým rodičem připravit. Snaží se také rozpoznat případnou manipulaci dítěte ze strany jednoho z rodičů. Sociální pracovník by měl být nestranný a hájit práva dítěte. Při konfliktních předáváních dítěte rodiči musí být sociální pracovník schopen danou situaci zvládnout, aby nebyla jeho pozice oslabena a zachovat si tak svou profesionalitu. Následující kapitola popisuje techniky, které sociální pracovník při asistencích využívá. Budu se opírat o vlastní praxi, kdy jsem pracovala jako sociální asistent ve Fondu ohrožených dětí. Má pracovní náplň zahrnovala právě asistování při problematických stycích.

5.6 Techniky využívané při asistenci

Při asistencích využívá sociální asistent především techniky vedení komunikace, mediační techniky, ale také asertivní techniky. Záleží na tom, s jakou osobou jedná, jestli jde o dítě nebo rodiče. Sociální pracovník by měl znát techniky správného vedení komunikace, kam patří rozhovor, aktivní naslouchání, otevřené a uzavřené otázky, neverbální komunikace. Znalost technik aktivního naslouchání patří k dovednostem efektivní komunikace.

Cirkulární dotazování - je komunikační technika, která otevírá mnoho dalších možností a nabízí pohled, jak vidět věci z více stran - z různých úhlů pohledu, v hypotetických či budoucích situacích apod. Používá se zejména v oblasti rozvíjení pozitivní budoucnosti. Podstata cirkulárních dotazů spočívá ve dvou liniích. Za prvé se ptáme po rozdílu v náhledu na věci a za druhé se ptáme, jak to vidí ten třetí. Cirkulární dotazování totiž vychází z myšlenky Gregory Batesona, „že více popisů je lepších, než jeden popis (Úlehla I., s. 70-71).

Z asertivních technik může sociální asistent využívat techniky:

Technika pokažené gramofonové desky- tato technika spočívá v nenásilném dosažení svého cíle. Stále opakujeme náš požadavek, jako by se zasekla přenoska s jehlou na poničeném místě gramofonové desky a vracela se zpět. Formulaci požadavku můžeme pozměňovat, tak aby se nezměnil obsah. Jedná se o srozumitelné informace, držíme se svého a nenecháme se vtáhnout do diskuse.

Technika otevřených dveří- přijímáme oprávněnou kritiku, když se dopustíme chyby. Technika se využívá především u agresivních klientů, kteří většinou očekávají obranu i protiútok. My mu ale nabídneme „otevřené dveře“, poskytneme prostor ke zbavení se afektu.

Technika přijatelného kompromisu- jde vlastně o návrh přijatelného řešení pro obě strany, tak aby žádná ze stran neměla pocit prohry

Technika selektivního ignorování-tuto techniku využíváme při záměrném nereagování na útoky rodičů. Nevhodný požadavek ignorujeme.

Technika asertivního „ne“-nesouhlas dáváme najevo klidným a jasným odmítáním. (Lahnerová D., 2009, s.80-91)

Sociální pracovník by měl znát techniky vedení komunikace a nezapomínat také na neverbální komunikaci, která je velmi důležitá s ohledem na to, co asistent říká. Gesta by neměla protiřečit slovům, ale naopak sdělení zdůraznit. Při asistencích musí sociální

pracovník dbát také na to, jaký komunikační styl zvolí, protože jsou vždy přítomny děti. Jde především o to, zamezit hádkám mezi rodiči. Kromě uvedených technik si sociální pracovník může vytvářet i své vlastní techniky, které používá u konkrétních případů. V běžné komunikaci s klientem jsou tyto techniky ale nepřipustné. Tyto techniky se používají v situacích, kdy je asistent nucen fungovat jako komunikační bariéra nebo i dokonce jako manipulátor. Je to tehdy, kdy je potřeba zklidnit situaci při předávání dětí. Patří sem techniky, které mají vlastně zabránit nebo přerušit závadnou komunikaci mezi rodiči. V situacích, kdy si na ulici rodiče předávají dítě, není vhodné řešit záležitosti jako je například špinavé tričko dítěte, co kdo provedl špatného, že otec neostříhal synovi nehty, koupil mu zmrzlinu, nebo třeba i to jak to, že otec koupil synovi nafukovací bazén. Mezi nejčastější případy výměny názorů při předávání dítěte, se kterými jsem se v praxi setkala, bylo „řešení“ nových partnerů. Techniky, které nyní uvedu, jsou asi nejčastějšími technikami, které ve Fondu ohrožených dětí při asistencích používáme.

„Tak dost“ – tato technika spočívá v řízení a kontrole rozhovoru. Jde o to, že asistent touto technikou koriguje konfliktní komunikaci mezi rodiči. Tímto výrokem asistent skáče rodičům do řeči, aby důrazně ukončil rozbíhající se neefektivní komunikaci, která se často stáčí právě k výše zmíněným tématům jak nejvíce znemožnit nebo pošpinit toho druhého. Asistent je u asistence proto, aby hájil především zájmy a zdraví dítěte.

„Monolog“ – v případě, že se některý z rodičů chystá k hysterickému nebo agresivnímu projevu obhajoby nějaké poznámky či události z minulosti, může asistent využít právě tuto techniku, kdy se ujímá slova a mluví a mluví a ve svém monologu se snaží přesměrovat myšlenky rodičů jinam.

„Odvedení pozornosti na jiné téma“ – podstatou je přerušení koncentrace rodiče na jeho projev. Asistent vyruší rodiče z jeho projevu tím, že se ho velmi naléhavě zeptá úplně na jinou věc, kterou asistent vyzdvihne jako zcela zásadní.

Je důležité si uvědomit, že při předávání dětí není prostor ani vůle rodičů na přijatelný dialog. Naopak pokusy, kdy mají rodiče tendence spolu diskutovat, končí většinou výčitkami a zraňováním ega toho druhého.

Podstatou intervence sociálního pracovníka při asistenci je předcházení, tlumení a zamezování negativních emocí a vzniku konfliktních situací. Je nezbytné dodržovat domluvený scénář a komunikaci omezit na oznámení základních informací o dítěti. Ostatní výlevy rodičů musí asistent razantně ukončit. V případě, že nelze zabránit emocionálním projevům rodičů, je nezbytné je přimět alespoň k tomu, aby své dítě rozhovoru ušetřili (poslali do bytu, posadili do auta). Pokud je dítě zajištěno tak, aby bylo ušetřeno jejich sporu, práce asistenta je u

konce. Jednou z hlavních zásad asistence je totiž nenechat se vmanipulovat do role rozhodčího nebo na něčí stranu. Spoustu rodičů je totiž přesvědčeno, že si nakloní asistenta na svou stranu a přesvědčí ho o kaženém charakteru toho druhého. Asistent je u asistence proto, aby došlo k předání dítěte a k objektivnímu zmapování situace vždy v zájmu dítěte. Pokud má asistent nějaké výhrady k předávání dítěte, měl by je sdělovat každému rodiči mezi čtyřma očima. Může totiž dojít k situaci, kdy asistent napomene jednoho rodiče před druhým a ten nabude přesvědčení, že asistent je teď na jeho straně. Také se může stát, že to co vytknete jednomu rodiči, může být použito proti vám buď při soudním jednání, nebo ve stížnosti nadřízenému. Jako příklad mohu uvést situaci, ve které jsem se ocitla při asistenci kontaktu otce se synem za přítomnosti matky. Byl to případ, kdy matka bránila otcí ve styku se synem a neustále vymýšlela různé záminky, jak zabránit kontaktu. Nejčastější záminkou byla nemoc dítěte. Vždy když si otec pro syna přijel, sdělila mu, že má syn horečku, má 37,1 a je nemocný. Při společné procházce jsem se snažila s matkou promluvit o tom, že jestliže má dítě teplotu 37,1 není to horečka, je to zvýšená teplota a neznámá to, že se o něj nedokáže otec postarat, i on je rodič a měl by zvládat tyto situace. Tato matka napsala několik stížností zaměstnavateli na mě i mé kolegyně, které u tohoto případu asistovaly, ve kterých si stěžovala mimo jiné i na to, že nemám zdravotní školu, tak nemohu posoudit co je teplota a horečka. Když došlo k soudnímu jednání, kde jsem vypovídala jako svědek, právní zástupce této paní se mne zeptal, jaké mám vzdělání a zdali mám zdravotní školu. Na tomto příkladu z praxe jsem chtěla ukázat, že v některých případech je důležité zvažovat každé slovo.

Při předávání dítěte je důležité stále dbát na to, že asistent je jen asistent. Jestliže mají rodiče další požadavky, nabídne jim možnost konzultace na pobočce, mediaci, nebo intervenci terapeuta.

Závěr kapitoly věnuji shrnutí zásad sociálních pracovníků, kteří provádějí asistenci a zásadám při předávání dítěte sloužící rodičům, které byly vytvořeny pracovníci FOD.

Zásady pro sociálního pracovníka při asistenci

- Informovat oba rodiče o asistenci
- Seznámit rodiče se stanovenými pravidly při předávání dítěte
- Vyvarovat se přítomnosti dalších osob
- Výhrady, výtky a upozornění sdělovat každému rodiči zvlášť
- Hájit zájem dítěte
- Neřešit spory na veřejnosti

- Zachovat si autoritu
- Dodržovat důvěrnost informací

Zásady pro rodiče při předávání dítěte

1. Vybavit děti vším potřebným – oblečení, sportovní či školní potřeby apod.
2. Připravit dítě na styk – kladně motivovat (např. „to je dobře, že pojedete s tatínkem, maminkou na výlet“)
3. Pro zdravý rozvoj dítěte je důležité kladně hodnotit oba rodiče, nepomlouvat, nehanět druhého, jinak hrozí patologický vývoj dětské osobnosti. (nehanět aktivity nebo dárky druhého rodiče, ocenit druhého rodiče, co dělá dobře, nevyzvídat na dítěti, jak styk probíhal, pokud nezačne samo)
4. Před odchodem dětí k druhému rodiči se s nimi ještě rozloučit a popřát hezký pobyt. Neprotahovat loučení
5. Předávání dětí jen za účasti rodičů a dětí, nikdy ne příbuzní, známí, sousedi...
6. Nepoužívat diktafon, videokameru
7. Před dětmi omezit konverzaci jen na věcná a nejnutnější sdělení o dětech (např. zdravotní stav)
8. Dodržovat dobu předávání
9. Vyhnout se slovním potyčkám při předávání dítěte
10. Dát dítěti i druhému rodiči možnost telefonického kontaktu
11. Pokud dítě onemocní před stanoveným stykem, oznámí toto rodič druhému hned po návštěvě lékaře
12. Nikdy dítě neodsuzujeme za jeho názor nebo pocity, i když jsou proti nám
13. Ironie je slovní agrese a platí zákaz jejího užívání vůči dětem

Čím pomůžeme dobrým vztahům k dětem

1. Naslouchajte dítěti, aniž byste museli soudit či komentovat jeho slova
2. Respektujte city vašeho dítěte
3. Snažte se najít každý den něco, co byste mohli na chování dítěte ocenit – pravidlo: 5 pochval na 3 výtky
4. Nikdy dítě neurážejte, nikdy nevyužívejte ironii vůči dětem
5. Své požadavky na dítě říkejte srozumitelně, jednoznačně a konkrétně
6. Umožněte dítěti podílet se na každodenním rozhodování

7. Mluvte otevřeně o tom, co vy očekáváte od dítěte a co ono očekává od vás
8. Zasáhněte, jestliže se vaše dítě začne podceňovat nebo o sobě pochybovat, oceňujte každé úsilí vašeho dítěte
9. Vytvořte dítěti pozitivní prostředí, dělejte s dítětem legraci – humor léčí
10. Ukazujte dítěti svou bezpodmínečnou lásku (propagační materiály FOD)

6. Praktická část

V předchozích částech práce jsem se věnovala problematice rozvodu a s ním souvisejícím jevům jako jsou úprava poměrů po rozvodu, porozvodové konfliktní momenty a možnosti řešení konfliktů po rozvodu. Podrobněji jsem popsala asistenci při předávání dítěte a asistenci při kontaktu dítěte s rodičem.

V této části mé práce bych se chtěla věnovat využití asistencí u problematických styků rodičů s dětmi. Nejdříve se zmíním o občanském sdružení Fond ohrožených dětí, jehož jednou z činností je provádění asistencí. Celá práce je zakončena příklady z praxe. Využívám zde vlastní zkušenosti z mé pracovní činnosti v prostějovské pobočce Fondu ohrožených dětí. Vycházím ze spisové dokumentace a na několika případech se popisem případu pokusím ukázat jak je asistence prováděna, jaká je intervence sociálního pracovníka a co je nejčastější příčinou problematického kontaktu.

6.1 O občanském sdružení FOD

FOD je občanské sdružení, založené na pomoc zneužívaným, zanedbávaným, týraným či jinak sociálně ohroženým dětem. Jeho působnost je po celém území České republiky.

Poslání organizace:

Posláním sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi je individuálně poskytovaná ambulantní a terénní pomoc a podpora rodinám s dětmi v tíživé situaci. Podpora se týká osvojování a zvyšování výchovných a životních kompetencí pečovatelů, podpora je zaměřena na prevenci a odstranění ohrožení či na zmírnění dopadů situací ohrožující děti. Podpora vede k aktivizaci vlastních zdrojů rodin a jejich postupnému osamostatňování a nezávislosti na další podpoře.

Obecný cíl organizace:

Zlepšení situace dětí a jejich rodin. Práce s rodinami dětí ohrožených zanedbáváním péče tak, aby tyto děti mohly zůstat v biologicky vlastních rodině. Pokud děti nemohou zůstat ve své biologicky vlastní rodině, napomáhat k tomu aby mohly vyrůstat v rodině náhradní. Zamezování takovému jednání osob, které dítě poškozuje. U uživatelů služeb jsou posilovány občanské a rodičovské kompetence a jsou vedeni k soběstačnosti a samostatnosti.

Dne 2. 4. 1990 bylo FOD registrováno Ministerstvem vnitra České republiky. Sdružuje občany a kolektivy, kteří chtějí pomoci dětem vyrůstajícím mimo vlastní rodinu v dětských domovech a jiných ústavních zařízeních či náhradní rodinné péči nebo jejichž vývoj je ohrožen nevyhovujícím rodinným prostředím. Po dvaceti letech činnosti, patří FOD k největším nestátním organizacím v ČR. Působí na celém území ČR. Nejprve byla jeho činnost vymezena především zákonem o sociálně právní ochraně dětí –zákon 359 / 1999 Sb. Dle tohoto zákona je vykonávána sociálně právní ochrana dětí (např. vyhledávání týraných, zneužívaných, zanedbávaných či jinak sociálně ohrožených dětí, zřizuje a provozuje zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc „Klokánek“). Dále FOD provozuje azylové domy a pomáhá dětem při zařazování do společnosti po dosažení zletilosti. Spolupracuje se státními s nestátními organizacemi a institucemi, podporuje rozvoj náhradní rodinné péče. Později přibyl zákon o sociálních službách 108 / 2006 Sb., podle kterého má FOD registrovány sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi:

- Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí
- Sociálně terapeutické činnosti
- Výchovné a vzdělávací a aktivizační činnosti
- Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím

Cíle organizace při ochraně ohrožených dětí realizují v jednotlivých regionech pobočky FOD, zařízení vyžadující okamžitou pomoc a azylové domy pro matky s dětmi.

Specifickou činností pracovišť FOD je asistence při stycích rodiče s dítětem v rámci komplikovaných rozvodových a porozvodových vztahů v rodině. Služba se poskytuje v závislosti na potřebě rodiny (soudní úpravě) a možnostech pracoviště.

Asistenci bych se chtěla věnovat podrobněji, protože ji považuji za jeden z nejlepších způsobů pomoci při konfliktních situacích při předávání dětí. Vzhledem k tomu, že tuto metodu se mi nepodařilo vyhledat v žádné literatuře a domnívám se, že zatím není ani popsána, budu vycházet především ze své praxe a z metodických pokynů prostějovské pobočky FOD.

Pod pojmem asistence v souvislosti s problematičným stykem se rozumí metoda zmírnění dopadu konfliktních situací při předávání dětí mezi rodiči. Podstatou asistence je přítomnost třetí nestranné osoby na určeném místě. Asistence mohou probíhat přímo v terénu v bydlišti jednoho z rodičů, na ulici nebo na pobočce FOD, kde je k tomuto účelu uzpůsobená místnost-herna. V případech asistovaných styků na pobočce může být přítomen i psycholog. Asistence

na pobočce se uplatňují zejména v případech delšího odloučení dítěte s rodičem, kdy je třeba postupně navazovat vztah a dítě si musí na rodiče zvykat.

Úkolem třetí osoby (pracovníka FOD) je snaha předcházet konfliktním situacím, které často vedou k hysterickým scénám, což má nepříznivý dopad zejména na přítomné dítě, napomáhat ke komunikaci mezi rodiči, korigovat formu předávání dítěte.(propagační materiály FOD)

6.2 Indikace asistence

Asistence u styku rodiče s dítětem je především služba pro děti, které se v problematické situaci nachází. Asistence se nabízí rodičům, kteří nezvládají konflikty při předávání dítěte nebo rodičům a dětem, kteří se z iniciativy druhého rodiče neměli možnost stýkat.

Běžnou situací je, že přichází jeden z rodičů a chce využít službu asistence. Na asistentovi je, aby pádnými argumenty přesvědčil i druhého rodiče o vhodnosti asistence. To bývá často dost obtížné, protože druhý rodič nemá zpravidla zájem na tom, aby se „jeho“ dítě stýkalo s tím „druhým“ rodičem. V jiných případech jde o situace, kdy rodič, který nás požádá o asistenci, se bojí z nejrůznějších důvodů (agresivní chování bývalého partnera...atd.) dítě předat druhému rodiči. Pak mohou nastat situace, při kterých je druhý rodič doslova rozčilený z nabídky nějaké asistence, protože on žádnou nepotřebuje. Asistent musí objasnit svou pozici a vysvětlit co vlastně nabízí. Je také důležité zjistit, jestli je asistence v konkrétním případě vhodná či nikoliv. Mezi možné kontraindikace bych zařadila:

- Nezájem obou rodičů
- Jeden z rodičů striktně odmítá přítomnost asistenta, podává stížnosti. V tomto případě lze zvážit předání případu jinému asistentovi.
- Rodiče nedodržují dohodu (nedodržování termínů, „kradení“ dětí, nerespektování rozsudku.
- Zneužívání přítomnosti asistenta pro své alibi. To znamená, že potřebují svědectví, že druhý rodič nepřipravuje řádně dítě na styk, chodí opilý, nechodí vůbec (zde musí asistent rozeznat manipulaci).
- Asistence je již zbytečná. Rodiče dojdou k závěru, že se raději domluví sami bez přítomnosti cizí osoby.
- Střet zájmů. Pokud nemůže asistent svou práci provádět nestranně (příbuzenský vztah), je vhodné předat případ kolegovi

Každá asistence má nějaký průběh a lze ji rozdělit do několika fází, kdy se každá na něco zaměřuje.

I. Fáze

V této fázi dochází k prvnímu kontaktu s rodiči, respektive s jedním rodičem, který přichází většinou v době, kdy již problém řeší OSPOD a není dosaženo patřičných výsledků. Pokud je případ postoupen soudnímu řízení, přicházejí zpravidla oba rodiče, protože to mají soudem nařízeno. Sociální pracovník (asistent) seznámí rodiče s podstatou asistence a rodiče seznámí asistenta s problémem. Zde dochází k vyjasnění, o jaký typ asistence se bude jednat. Jestli to bude asistence při předávání dítěte, či asistence u styku s dítětem. Pokud z průběhu rozhovoru vyplýne, že by asistence nebyla vhodná, nabídne asistent jiné řešení. V případě, že dojde k vyjednání služby asistence, nastává další fáze.

II. Fáze

V této části se přistupuje k přípravě rodičů na první asistenci. Úkol rodičů spočívá v přípravě jejich dítěte na přítomnost třetí osoby. Asistent seznamuje rodiče s pravidly asistence a za jakých podmínek bude asistence probíhat. Např. předávání dítěte nebo styk s dítětem bude probíhat pouze za přítomnosti rodičů a asistenta. Jakékoliv jiné osoby (příbuzní, noví partneři) se nebudou na realizaci předávání nebo styku realizovat. Asistent předá rodičům „zásady při předávání dítěte“ (viz. výše). Dále si asistent s rodiči vyjasní, za jakých podmínek nebude styk realizován. To je zejména ze zdravotních důvodů dítěte nebo rodiče. Je vhodné, aby měl rodič k dispozici lékařskou zprávu. Jeden z rodičů má naplánovanou dovolenou nebo jiné povinnosti. Asistence u styku rodiče s dítětem se také neuskuteční, pokud by se rodič dostavil v podnapilém stavu nebo by se nedostavil vůbec. Pokud se rodič nedostaví do patnácti minut po termínu a nedá vědět, asistence končí.

III. Fáze

Asistence pokračují za použití různých technik a zásad s ohledem na to, o jaký typ asistence se jedná. Jestli jde o „mapování“ nebo „podporování“. V této etapě může dojít ke zlepšení průběhu styku, ale také k nečekaným reakcím rodičů. Asistent vypracovává zprávy z průběhu asistencí, které si vyžádá soud, případně je předvolán k soudnímu jednání. Může také dojít ke stížnostem na asistenta ze strany jednoho z rodičů. To je většinou v případech, kdy se jednomu z rodičů nelíbí, že dítě si rozumí s druhým rodičem nebo se na něj dokonce těší. Rodič, který má dítě v péči, může mít pocit, že asistent je na straně druhého rodiče, že mu

nadržuje. Jde především o matky, které si myslí, že dítě je jen jejich a otec se o něj nemůže dobře postarat. V této chvíli je důležité opět rodičům zopakovat, že asistence je služba především pro dítě a asistent je vždy na straně dítěte a hájí jeho práva na oba rodiče.

IV. Fáze

Jde o závěrečný proces asistence. V této fázi asistent společně s rodiči rozebírá a hodnotí, jestli byla asistence přínosná a v jakém směru. Pokud se asistence uskutečnila ve stanovené frekvenci dle smlouvy o poskytování služeb a již asistence není třeba, je služba ukončena. Jestliže nedošlo v průběhu asistencí ke zlepšení nebo si rodiče přejí v asistencích pokračovat, lze smlouvu obnovit. Asistent také může navrhnout jiná možná řešení (mediace, jiná instituce).

6.3 Příklady z praxe

Případ č.1

Počáteční stav

Na pobočku FOD se obrátila paní Šedivá. Potřebuje pomoci se situací ohledně předávání dcery (5 let) otci. Paní Šedivá uvádí, že otec o Janu nikdy nejevil velký zájem, najednou chce kontakt a hned přes noc. Jana je ale zvyklá pouze na paní Šedivou a s nikým jiným nechce být, je prý na matce závislá. Při konzultaci nechtěla Jana opustit matku, když jí kolegyně nabízela, že by si šly spolu hrát do vedlejší místnosti. Jana začala brečet a držela se matky. Paní Šedivá má ještě dvě dcery, ale těm již je 19 a 21 let. Paní Šedivá tedy pokračovala v tom, že Jana má prakticky kontakt pouze s ní, nikoho cizího k sobě nenechá, ani např. prarodiče. Otce však prý Jana neměla nikdy ráda. Otec jí údajně bolestivě chytal za ruku, až měla podlitiny. Paní Šedivá obsáhle popisovala, jak se dokáže pan Šedivý přetvařovat, takže ona ho prohlédla až začátkem roku, že je to vlastně podvodník, našel si jinou ženu, ale stále byl s ní. Za její peníze nakupoval neustále nějaké náradí a auta, až vše utratil, ale dům dodnes nestojí, resp. se v něm nedá pobývat. Nikdy se nestaral o Janu, tu jen registroval, po rozchodu se dlouho neožýval, nyní chce dělat problémy. Pan Šedivý má mít i další dvě dcery, které se s ním ale také dlouho nechtěly stýkat, jejich matce provedl to samé co jí. Ze strany jeho rodiny jsou tyto dcery protěžovány, na Janu nezbyl čas. Pan Šedivý požaduje Janu na celý víkend, což je podle paní Šedivé holý nesmysl, protože Jana je na ní fixována, mají spolu nádherný vztah.

Nakonec jsme s paní Šedivou dohodli, že kontakty by mohly začít postupně tak, že by nejprve byla u kontaktu i paní Šedivá a postupně by ze situace ustupovala, aby byla postupně Jana připravená na to, že kontakt s otcem je normální a bezpečný. Bude záležet i na tom, jak se k tomu postaví i pan Šedivý. S paní Šedivou byla vyplněna smlouva o poskytnutí sociální služby asistence.

Dle telefonického kontaktu, byla provedena konzultace i s panem Šedivým.

Sdělil, že není možné se s paní Šedivou dohodnout na styku s nezl. Janou. On by se s ní chtěl stýkat a mít šanci s ní udržovat normální vztah. Žádné přesné určení jeho kontaktů s Janou neexistuje, pouze matka si dává nepříjemné podmínky, že kontakt musí proběhnout u ní a za její přítomnosti. Pan Šedivý připustil, že v minulosti neměl na Janu tolik času, kolik možná bylo potřeba, protože se věnoval rekonstrukci domu. Jana s ním a s matkou však bývala i na stavbě, zná ho, normálně s ním mluví. Zcela sami však nikdy nebyli (otec a Jana) ani jeden den. Paní Šedivá však měla začít jeho i Janu izolovat od vnějšího světa a dalších lidí, nelíbil se jí jeho vztah s dcerami z prvního vztahu, záviděla jim pomoc, kterou jim poskytovali jeho rodiče. Když se s paní Šedivou následně rozešel, přestal také vídat Janu. Představa pana Šedivého je mít Janu 1x měsíčně na víkend (více času asi nebude mít). S panem Šedivým jsme mluvili o potřebě a užitečnosti poklidného obnovení normálních vztahů mezi ním a Janou a tedy potřebě postupných kroků. Nakonec bylo dohodnuto, že kontakt by z počátku byl cca jednou týdně na hodinu s tím, že u několika prvních kontaktů by byla i paní Šedivá, která by však měla postupně ustupovat do pozadí.

První kontakt byl dohodnut na 2.8. od 14 hod. Oba rodiče souhlasili. V den kontaktu se telefonicky ozvala paní Šedivá, že ruší kontakt z důvodu nově zjištěných informací o panu Šedivém, které se týkají brzd u auta. To ji opět přesvědčilo, že je o špatný člověk a ona raději najde Janě nového otce, než aby nechala pana Šedivého působit na Janu.

Nakonec byly kontakty stanoveny okresním soudem každou středu od 15:00 do 16:00.

Vývoj případu

Asistence u kontaktu

Pan Šedivý přišel chvíli před 15:00. Paní Šedivá s Janou přišla v 15:05. Pan Šedivý čekal v herně na židli, paní Šedivá si sedla s Janou na kanape. Jana se rozhlížela kolem sebe a držela jednu ruku na matčině klíně. Paní Šedivá ji následně zvedla, posadila si ji na klín a objala ji rukama. Pan Šedivý si začal s Janou povídat – jak se, jak jí to jde ve školce atd. Jana mu nesměle odpovídala. Pan Šedivý také přinesl Janě dárky – bonbóny a hračky (míček, křídý atd.) a nabídl jí, jestli se chce podívat, co tam všechno je. Janu jsem podpořila tím, že to by

mě taky moc zajímalo. Jana se usmála a hned zakývala hlavou, že se chce podívat. Šla tedy za panem octem a začala s ním nahlížet do tašky a vytahovat jednotlivé dárky. Společně si je prohlíželi a pan Šedivý Janě sděloval, které dárky jsou od babičky a které od dalších příbuzných. Paní Šedivá byla znatelně nervózní a záhy začala oslovovat pana Šedivého s tím, že děkují za pohled, který poslala babička. Paní Šedivá jí psala SMS, ve které jí děkovala, ale babička již neodpověděla. Paní Šedivá to doplnila, že jí nic neudělali, takže neví, proč se k nim babička tahle chová a že to jistě o něčem vypovídá. Tento monolog paní Šedivé jsem přerušila s tím, že není vhodná chvíle řešit pohled od babičky. Paní Šedivá se však nechtěla nechat zastavit a ukončila monolog až na čtvrté důrazné upozornění. Mezitím se stihl ozvat i pan Šedivý, že by tady paní Šedivá vůbec neměla být a ať je laskavě zticha. I pan Šedivý byl upozorněn, aby se zdržel podobných komentářů. Zeptala jsem se Jany, zda i ve školce kreslí křídami. Po kladné odpovědi se opět pan Šedivý chvíli ptal na obrázky, které kreslí, načež jsem navrhla, že bychom mohli jít nějaké nakreslit ven. To Jana radostně přijala. Ještě v chodbě se Jana dívala s otcem na obrázky a najednou řekla: „Ale maminka říkala, že jsi zlý.“ U toho hleděla na matku, ale stála u otce. Nikdo na tento komentář nereagoval, pan Šedivý dál ukazoval na obrázky a Jana se již neptala. Janu si nejprve chytla za ruku paní Šedivá na druhé straně od otce, ale Jana po chvíli sama popoběhla za otcem, který šel před námi, chytla ho za ruku a povídali si. Od té doby se již otce nepustila a byla stále s ním. Paní Šedivá nebyla spokojená s tím, že pan Šedivý dával Janě dárky, protože podle ní je to falešné a je to kupování a uplácení dítěte. Dle jejího názoru jsem to neměla vůbec připustit. Sdělila jsem paní Šedivé, že to nepovažuji za uplácení, ale naopak za šikovný způsob, jak zaujmout dětskou pozornost. Rodiče běžně dětem dárky dávají a neříká se tomu uplácení. Paní Šedivá však trvala na svém, takže jsem po chvíli musela říci, že toto téma již není užitečné dále rozebírat a že naše stanoviska se nemusejí shodovat. Paní Šedivá mi celý zbytek kontaktu sdělovala, jak je chování pana Šedivého falešné, že takto se nikdy k Janě nechoval a takhle spolu nikdy nešli za ruku, že je to jen divadélko pro mě. Paní Šedivá přešla k tradičním tématům rozbitého auta, nedodělané střechy a nakoupeného zbytečného nářadí, což měly být všechno akce pana Šedivého a na to bych se měla podle ní zaměřit a posuzovat podle toho osobnost pana Šedivého. Znovu jsem paní Šedivé zopakovala, že mým úkolem je posoudit kvalitu vztahu mezi otcem a Janou a napomoci hladkému průběhu kontaktů. Upozornila jsem paní Šedivou na to, že nic jiného posuzovat nebudu a nemohu, navíc jsem se jí opakovaně snažila soustředit na prožívání a potřeby Jany. Paní Šedivou jsem musela rozhovorem udržovat co nejdále od otce a Jany, protože křičela obvinění o panu Šedivém, který kontakty požaduje jen kvůli své matce, která ho do toho měla natlačit. Jana se za celý kontakt čtyřikrát

ohlédla, kde je matka, pan Šedivý třikrát čekal s Janou, než jsme je došli. V jednom místě v parku jsme nechali Janu nakreslit sluníčko, ale moc to nešlo. Pan Šedivý u toho kouřil již třetí cigaretu během kontaktu a nemohl se tak k Janě sehnout a věnovat se jí, takže stál nad ní a hodnotil stroze její výtvar. Paní Šedivá i přes mé opakované výzvy neustále opakovala prohrešky pana Šedivého s tím, že Jana je bystrá a prohlédne ho, když nenechám otce, aby si ji kupoval. Jana se najednou podívala na otce a na matku a sdělila: „Ale maminka říkala, že si nám rozbil auto!“ Toto dvakrát zopakovala. Pan Šedivý na to nereagoval, paní Šedivá však hned začala sdělovat, že Jana to ví, že je velice bystrá a prožívá to. Vzala jsem si paní Šedivou stranou a upozorňovala jsem jí, že toto je věc, která jednoznačně svědčí v její neprospěch, jelikož je z toho zřejmé, že Janě vykresluje otce jako padoucha a zlého člověka, což Jana naznačila již na chodbě pobočky. Paní Šedivá toto nejprve připustila, když jsem opakovaně upozornila na to, že toto je závažné zjištění, které musím dát na vědomí soudu i opatrovníkovi a že by rozhodně měla nejenom zanechat dalšího takového jednání, ale dokonce začít tento obraz aktivně měnit, změnila paní Šedivá názor a sdělila, že aktivně otce negativně nevykresluje, že to asi Jana slyší, když se o autě baví s příbuznými nebo v servisu, kam jí paní Šedivá bere s sebou. Dodala, že od teď už o otci s Janou nebude raději vůbec mluvit. Sdělila jsem, že to je něco, na co musí paní Šedivá dávat pozor. To že otec rozbil auta a je zlý není domyšleno ze strany Jany na základě náhodného útržku rozhovoru v servisu. Paní Šedivá se začala zlobit, že ona je poškozená a já jí nyní obviňuji, že si všechno vymyslela. Pokoušela jsem paní Šedivé poskytnout náhled na její způsob komunikace o otci a na dopady, které to má na Janu. Upozorňovala jsem na aktuální konflikt, který díky tomu musí Jana řešit – tedy vlastní pozitivní vnímání otce a příjemné chvíle s ním, kontra informace od matky, že je to zlý člověk. Paní Šedivá se nad tímto zamýšlela, ale nebyla schopná se dostat přes vlastní vnímání a křivdu, kterou pan Šedivý způsobil a ačkoliv jsem ještě intenzivně ji stáčela rozhovor k Janě, jejímu pozitivnímu prožívání času s otcem, paní Šedivá až do konce kontaktu mluvila převážně o křivdách, které jí způsobil pan Šedivý, zejména o autech, střeše a náradí. Jana chtěla v jednu chvíli pochovat, paní Šedivá sdělila, že teď ne, takže se nabídl pan Šedivý a Jana mu ihned skočila kolem krku a pan Šedivý ji pak nesl v náručí a na ramenou. Paní Šedivá to komentovala, že tohle nikdo jiný než ona s Janou nikdy nedělal. Paní Šedivá sdělila, že je to komedie, kdyby to tak bylo dříve, je vše v pořádku, ale pan Šedivý měl milenku a přitom tvrdil jí, že bude bydlet s nimi. Nakonec to paní Šedivá uzavřela tak, že nepřipustí, aby měl pan Šedivý kontakt s Janou bez dozoru. Po příchodu na pobočku jsme se domluvili na příští týden. Jana si pobrala věci a pan Šedivý jí nabídl, aby si příště vzala batůžek, aby nemusela věci tahat celou dobu v ruce jako dnes. Paní Šedivá na to reagovala, že mají doma dost sladkostí a

chtěla po Janě, aby to potvrdila, ta na to však nereagovala. S paní Šedivou a Janou jsme se rozloučili, s panem Šedivým jsme zhodnotili dnešní kontakt jako povedený, vyjma začátku. Panu Šedivému jsem doporučila, aby omezil kouření v průběhu kontaktu, protože mu to brání být intenzivně a blízko a u Jany.

V mezidobí kdy mělo dojít k další asistenci, proběhlo několik telefonických rozhovorů a konzultací ze strany paní Šedivé, kdy paní se paní Šedivá zabývala soužitím s p. Šedivým, finančním obtížím, problematickým postupům ze strany p. Šedivého ohledně přísunu financí, tak i jeho nákladů, které musela hradit pí. Šedivá. Dále pí. Šedivá sděluje informace jak o matce p. Šedivého, jeho bývalé manželce, tak i její nespokojenosti v soužití s p. Šedivým aj. Pí. Šedivá stále odbíhala od jednoho tématu k jinému.

Asistence u kontaktu

Pan Šedivý i paní Šedivá s Janou přišli v domluvenou hodinu. Jana se tiskla k matce, ale na vyzvání zůstala bez problémů v herně a otcem a sociálním pracovníkem. Paní Šedivá šla na konzultaci k psychologce. Paní Šedivá ještě požádala, zda bychom dnes mohli zůstat uvnitř, jelikož Jana není zcela zdráva a neměla by na slunce. Toto bylo přislíbeno. S panem Šedivým se Jana pozdravila a hned se k němu šla podívat, co pro ni má za bonbóny. Po chvíli si jí pan Šedivý vzal na klín, kde klidně zůstala. S otcem si chvíli omalovávali obrázek pastelkou, které přinesl. Jana po chvíli zase začala zkoumat bonbóny a vybrala si ke konzumaci oplatku. Pan Šedivý se ptal Jany na školku - jaké to tam je, zda tam dnes byla atd. Potom si povídali o ZOO, Jana sdělila, že tam byla a byly tam žirafy a ty chtěly sežrat ostatní zvířátka. Jana se následně ptala otce, proč se na ní ani nepodíval, když si byl pro věci. Pan Šedivý, že neví kdy to bylo, ale že asi spala. Jana sdělila, že nespala. Pan Šedivý reagoval, že kdyby ji viděl, jistě by s ní mluvil. Ptal se jí, proč ona na něj nezavolala, když ho viděla. Ona sdělila, že volala, ale byla schovaná a mluvila potichu. Pan Šedivý se ptal Jany, jestli mají ještě nemocná autíčka. Na to Jana přisvědčila, že ano. Pan Šedivý si potom skládal s Janou pěnové puzzle. Pan Šedivý vždy vytáhl jedny, Jana měla zavřené oči, pan Šedivý puzzle vytáhl a Natálka je skládala. U toho učila otce písničku. Jana potom schovávala některé kousky před panem Šedivým a měla velkou legraci z toho, když je hledal. Ke konci si ještě hráli s nafukovací labutí. Jana se ptala, proč má labuť špunt na nafukování, proč nejde vytáhnout, proč má měkký krk, takže jde ohnout atd. Pan Šedivý jí na vše trpělivě odpovídal. Paní Šedivá přišla z kontaktu s kolegyní o 15 minut později, oblékla Janu, rozloučili se a šli domů.

Asistence u kontaktu

Pan Šedivý přišel na pobočku v 15hod. Paní Šedivá s Janou přišly chvíli po 15 hod. Paní Šedivá, předala Janu otci. Jana chtěla zůstat s paní Šedivou, ale ta ji vhodně motivovala k tomu, aby tu s otcem zůstala. Když paní Šedivá odešla, Jana šla k otci, nabídl jí maliny. Jana je ochotně začala jíst a přitom s otcem komunikovala. Pan Šedivý se Jany dotazoval na to, jak se má a co je u ní nového např. ve školce. Jana bez větších problémů s otcem komunikovala. Pan Šedivý většinu času trávil tím, že s Janou mluvil a ta mu seděla na klíně. Kromě malin donesl pan Šedivý Janě lízátka a další sladkosti. Zhruba v půlce kontaktu pan Šedivý nabídl Janě, že můžou společně skládat pěnové puzzle. Jana to ochotně přijala a společně se věnovali stavění puzzlí. Když pan Šedivý nabídl možnost Janě jít ven do parku na veverka, tak to odmítla. Ke konci kontaktu začala být Jana více rozjařená, běhala po místnosti a smála se. Paní Šedivá si pro Janu přišla chvíli po 16hod. Jana si vzala své věci, rozloučila se s panem Šedivým a šla za matkou. Před odchodem se paní Šedivá domluvila s panem Šedivým na jiném termínu kontaktu z důvodu dovolené.

Asistence u kontaktu

Mezi nezletilou Janou a panem Šedivým proběhly ještě další 4 kontakty za přítomnosti sociálních pracovníků. Všechny proběhly bez potíží a obdobně jako minulý kontakt. Jana byla spontánní, veselá a komunikativní. S otcem si ochotně hrála, skládala puzzle, šla na zmrzlinu. Matku nepostrádala. Dokonce otci nabídla, aby se vrátil domů. Pan Šedivý se k dceři choval mile, věnoval se jí, odpovídal ochotně na všechny její dotazy.

V době všech kontaktů Jany s panem Šedivým bez přítomnosti matky, měla paní Šedivá vždy konzultaci s psycholožkou. Na těchto setkáních pravidelně hovořila o stejných tématech spojených s p. Šedivým (auta, dům, jeho práce, její splácení dluhů p. Šedivého, jeho vztah s bývalou manželkou, vztah p. Šedivého s rodinou p. Šedivého, atd.) Paní Šedivá vždy mluvila překotně a odbíhala od jednoho tématu ke druhému. Někdy se dařilo hovořit i o Janě a jejím vztahu s p. Šedivým. Pí. Šedivá se domnívá, že zájem p. Šedivého je motivován vlivem jeho matky. Pí. Šedivá se nelíbí, že si dceru kupuje sladkostmi. Jana se na kontakt dle p. Šedivého těší. Podle ní je to však právě kvůli těmto sladkostem. Pí. Šedivá sděluje, že Jana nikdy nebyla přes noc s p. Šedivým ani u jeho rodiny. Je pro ni velmi obtížné si představit, že by péči o Janu zvládli. Pí. Šedivá si nepřeje, aby si p. Šedivý vzal dceru na kontakt přes noc. Souhlasila by s tím, aby p. Šedivý i jeho rodiče přijeli k ní domů, kde by mohli být s dcerou. Paní Šedivá

zatím nedokáže oddělit, její partnerský vztah s p. Šedivým a s tím spojené obtíže a neshody a kontakt Jany s otcem. Pí. Šedivá v tomto prozatím vidí úzkou souvislost.

V průběhu realizace asistencí u kontaktů Jany a pana Šedivého došlo k soudnímu jednání, kdy byly stanovené kontakty každou sudou sobotu v měsíci vždy od 13hod do 18hod. Stanovené výživné ve výši 1800Kč od měsíce ledna. Od ledna 2011 do září 2011 musí uhradit dluh na výživném ve výši 5000Kč. Současné předběžné opatření platí po dobu 15dní od vynesení rozsudku. Dále jim byly doporučeny návštěvy mediací na FOD a to kvůli zásadním problémům v komunikaci. S oběma rodiči dohodnuto, že ve čtvrtek v 15hod dojde k předání nezl. Jany na FOD a vrácení už rodiče zvládnout sami.

Shrnutí

Na základě usnesení okresního soudu byly uskutečňovány kontakty nezl. Jany s panem Šedivým na pobočce FOD každý čtvrtek v době 15:00 – 16:00. Asistence FOD byly od výše uvedeného data poskytnuty celkem 6krát.

První kontakt Jany s panem Šedivým proběhl za účasti paní Šedivé, která si nebyla jista tím, zda Jana v přítomnosti pana Šedivého zvládne setrvat. Sociální pracovník musel při kontaktu paní Šedivou několikrát upozornit na nevhodnost řešení problémů, které mají s panem Šedivým před Janou. Paní Šedivá měla potřebu hovořit o problémech, které jí a Janě pan Šedivý způsobil (rozbitá auta, nedodělaná střecha, nakoupené náradí, aj). Během tohoto kontaktu se Jana pana Šedivého opakovaně dotazovala, proč jim rozbil auta a zda je zlý, jak maminka říká. Pan Šedivý na tyto dotazy nereagoval.

Další kontakty pana Šedivého s Janou probíhaly v příjemné a uvolněné atmosféře bez přítomnosti paní Šedivé. Prostředí kontaktu se vždy přizpůsobilo dle aktuálního počasí (prostory FOD nebo mimo ně). Jana se na pana Šedivého těšila. Při každém kontaktu se Jana s otcem přivítala, sedla si mu na klín a snadno s ním navázala komunikaci. Nejoblíbenější hračkou byly dětské pěnové puzzle, nafukovací kachna a dřevěné puzzle, které společně skládali. Jana pana Šedivého při společných aktivitách pozitivně ocenila („ Ty jsi šikovný tatínek“). Pan Šedivý přinesl na každý kontakt pro Janě nějakou sladkost nebo ovoce, které společně konzumovali. Pan Šedivý se zajímal o aktivity, které Jana dělala během doby, co se neviděli. Během kontaktu pan Šedivý vhodně reagoval na aktuální potřeby Jany (potřeba jít na toaletu, umytí rukou, aktivity, svačina, aj.). Jana se občas pana Šedivého zeptala na některé věci, které se týkaly rozbitých aut nebo toho, proč za maminkou nepřijede.

Závěrem lze konstatovat, že kontakty pana Šedivého s Janou probíhaly za přítomnosti pracovníka FOD bez obtíží. Jana byla vždy v dobré náladě, veselá a komunikativní. Pan Šedivý se snažil o zajištění klidného, bezpečného a podnětného prostředí pro Janu.

V tomto případě bylo největším problémem nevyřešené majetkové vztahy paní Šedivé a pana Šedivého a psychické problémy paní Šedivé. Důležitým momentem pro navázání vztahu otce s dcerou, bylo oddělit matku od těchto kontaktů. V průběhu intervencí byly využity především komunikační a mediační techniky.

Případ č.2

Počáteční stav

Na základě doporučení sociální pracovníce OSPOD se na pobočku FOD telefonicky obrátil pan Filer. Pan Filer se chce kontaktovat se svým synem Jakubem (4 roky). Vzhledem k tomu, že není zatím žádná úprava kontaktů se synem, vše záleží na domluvě rodičů. Pan Filer bydlí v Třebíči a zde probíhají i soudní jednání o svěření Jakuba do péče a kontaktech s druhým rodičem. Jakub bydlí se svou matkou paní Zlámalovou ve Stříbrnicích. Rozsudkem okresního soudu, byl Jakub svěřen do péče pana Filera. Paní Zlámalová se proti tomuto rozhodnutí odvolala a nyní je spis u krajského soudu. Paní Zlámalová odešla zhruba před 3lety s Jakubem do Stříbrnic, kde bydlí i rodiče paní Zlámalové. Dle sdělení pana Filera byla paní Zlámalová drogově závislá, péči o Jakuba do 2let věku dítěte zajišťoval pan Filer (potom odchod s dítětem). V současné době nejsou kontakty uskutečňovány, paní Zlámalová to neumožňuje. Dle pana Filera je Jakub zanedbaný (nedostatek jídla, nevhodné bytové podmínky – kouření, domácí násilí ze strany otce paní Zlámalové). Do MŠ Jakub nedochází (informoval se u ředitelky MŠ). Pan Filer nemá možnost se jakýmkoliv způsobem se synem kontaktovat. Pan Filer by měl zájem o asistenci ze strany FOD na neurální půdě. Panu Filerovi bylo sděleno, že by bylo možné pohovořit s paní Zlámalovou a ke kontaktu ji motivovat. Byly sdělené možnosti, jakým způsobem může asistence probíhat (pouze u předání, během kontaktu ve Stříbrnicích či na pobočce FOD).

Pracovnicí FOD byla kontaktována paní Zlámalová. Po telefonické konzultaci paní Zlámalová sdělila, že otci v kontaktech nebrání, problém byl pouze v tom, že si otec několik měsíců nepřijel, takže pak na něj přestala čekat a když se znovu objevil, hned si stěžoval. Paní

Zlámalová nemá nic proti asistencím, naopak je přivítá, protože otec nebude moci napadat jí ani její péči.

Vývoj situace

Asistence u předání

Rodiče si u vchodu povídali a pan Filer již držel za ruku Jakuba. Rodiče si sdělili informace – kde pan Filer s Jakubem bude, co budou dělat, pan Filer se přesvědčil, že má Jakub všechny věci v batůžku. Byl dohodnut čas vrácení na 15:00. Pan Filer ukazoval boty, které dala paní Zlámalová Jakubovi v pátek, takže on se tak styděl, že mu musel koupit nové. Boty byly sice starší, ale v pořádku, jen onošené. Dohodnuto, že toto teď nemusíme řešit před Jakubem.

Asistence u předání

Pan Filer přišel o patnáct minut později, vysvětlil to tím, že zapomněli deštník, tak se vraceli. S paní Zlámalovou se dohodli, že další kontakt má být na tři dny, které pan Filer stráví u své sestry ve Stříbrnicích. Rodiče se dohodli, že pan Filer si vezme Jakuba v pondělí, vracet ho bude ve středu. Oba rodiče byli rádi, že předání proběhlo v klidu. Oba sice uváděli odlišné důvody (otec že matka dala Jakuba, protože byl přítomen sociální pracovník, matka zase, že otec dal vědět a bylo jasné, že přijede, takže na něj mohli čekat).

Asistence u předání

Po pozdravu paní Zlámalová sdělila, že Jakuba na tři dny otci nedá z důvodu nachlazení. Ve školce Jakub byl, u lékaře s ním matka nebyla. Jako důvod uvedla, že k lékaři s ním nešla schválně, údajně proto, aby nemohl pan Filer říci, že mu Jakuba nedala schválně a šla s ním záměrně k lékaři. Na dotaz sociálního pracovníka zda má Jakub nějaké potíže jako je kašel, zda smrká atd., paní Zlámalová negovala s tím, že ráno pokašlával. Paní Zlámalová si stěžuje, že se nemá jak domlouvat s panem Filerem, protože jí nebere telefon. Pan Filer nebude pravděpodobně souhlasit s tím, že dnes syna nedostane. Pokud nemá paní Zlámalová zprávu od lékaře a Jakub není nemocný, měla by platit dohoda z minulého předávání.

Při předávání Jakuba panu Filerovi, paní Zlámalová sdělila, aby syna přivedl dříve z důvodu nachlazení. Jelikož ale byl Jakub ve školce, pan Filer nevidí důvod. Paní Zlámalová trvá na vrácení Jakuba večer, chce s ním jít zítra ráno k lékaři. Pan Filer navrhuje, že k lékaři se synem zajde. S tím nesouhlasí paní Zlámalová. Sociálním pracovníkem je rodičům navrženo, aby šli k lékaři spolu. Uslyší od lékaře to samé, jestli je Jakub schopen pobytu u otce. Pan

Filer souhlasí, paní Zlámalová začala vyčítat panu Filerovi, že nevrátil boty, které minule považoval za špatné. Sociální pracovníkem bylo uvedeno na pravou míru, že se nejednalo o tak strašlivou obuv jak tvrdí pan Filer. Paní Zlámalová začala na pana Filera křičet, že Jakub u něj nechce spávat, že o tom často mluví atd. Sociální pracovník požádal, zda by mohl Jakub počkat jinde. Paní Zlámalová požádala Jakuba, aby šel zatím za babičkou, která byla opodál a kouřila. S panem Filerem potom paní Zlámalová probírala, že se Jakubovi ani nezavolal. To pan Filer odmítal s tím, že volal opakovaně, ale paní Zlámalová to nevzala. Paní Zlámalová opět začala křičet, že je pan Filer lhář. Sociální pracovník uklidňoval paní Zlámalovou, aby nekřičela, ale ta to odmítala s tím, že už toho má dost. Sociální pracovník požádal pana Filera, aby ukázal zmeškané hovory, ale pan Filer se zarazil a sdělil, že je bohužel nemá u sebe v telefonu, protože volal z cizího telefonu. Rodiče byli sociálním pracovníkem vedeni ke konstruktivní debatě, že se sejdou zítra ráno u doktora v 9:00. Lékař sdělí, zda může Jakub pokračovat v kontaktu, případně s jakým omezením. S tím rodiče souhlasili.

Pan Filer dále informoval paní Zlámalovou, že příští měsíc by si chtěl vzít Jakuba na dva týdny do Třebíče. S tím paní Zlámalová jednoznačně nesouhlasila. Pan Filer se tedy obrátil na sociálního pracovníka, co si o tom myslí. Bylo mu sděleno, že se s Jakubem dlouho neviděl a nyní znovu začínají. Zatím měl jeden, resp. dva kontakty v délce jednoho dne. Nyní spolu budou dvě noci a uvidí se, jak bude Jakub reagovat. Byl doporučen volnější postup. Odvézt Jakuba hned na dva týdny, by mohlo být pro Jakuba stresující. Pan Filer tento názor přijal s tím, že by přijel na čtyři až pět dní znovu do Stříbrnic a byl by na kontakt zde. Pravděpodobně by to bylo kolem 17.6. Dohodnuto, že definitivně se rodiče dohodnou vrácení Jakuba. Pan Filer si vzal Jakuba a odešel. Sociální pracovník probíral s paní Zlámalovou celou situaci, omlouvala se za svůj výbuch. Sdělovala, co jí štvě na komunikaci pana Filerem, co říká Jakub po kontaktu s otcem a jak vypadá. Minule ho měl pan Filer vrátit pokáleného s již zaschlými výkaly. Po rozhovoru byla i s paní Zlámalovou sepsána smlouva.

Asistence u předávání

Paní Zlámalová čekala na syna Jakuba společně se svojí matkou, kamarády a mladším synem. Pan Filer se opozdil, domníval se, že předávání proběhne v ten samý čas jako minule. Mezi tím, než pan Filer s Jakubem dorazil, si paní Zlámalová stěžovala, že jí pan Filer neumožňuje telefonický kontakt s Jakubem. Dále sděluje, že potkala Jakuba s otcem ve městě a Jakub ji jen nesměle pozdravil, jakoby byla cizí. Když pan Filer se zpožděním s Jakubem dorazil, ten poplakával, že chtěl jít ještě na dopravní hřiště. Rodiče se slušně pozdravili. Paní Zlámalová

mu vhodně vysvětlila, že tam půjdou spolu. Pan Filer se omluvil za zpoždění. Rodiče si mezi sebou sdělili několik vět týkajících se Jakuba. Hovořili spolu bez jakýchkoliv známek napětí či signálů konfliktu. Pan Filer nepřivezl Jakubovi všechny věci. Dohodli se s p. Zlámalovou, že je přiveze ráno k MŠ, ale před tím si zavolají, v kolik hodin to bude přesně. Jakub se rozloučil s tatínkem a šel si hrát za dětmi a babičkou k domu. Rodiče zvládli předání velmi dobře a nebylo potřeba jakékoliv korekce.

Rozhovor s Jakubem

Sociální pracovnice hovořila o samotě s Jakubem. Ten byl bezprostřední, veselý, ukazoval spoustu věcí, hraček, povídal o různých zážitcích, kamarádech v MŠ, atd. Z rozhovoru bylo patrné, že si kontakt s p. Filerem velmi užil. Sdílel aktivity, které společně absolvovali. Bydlel i s tetou a její dcerou Jitkou. To, co se mu na kontaktu nelíbilo, bylo nepěkné tričko Jitky, která na něm měla nějaké draky. Tatínek je hodný, není nic, co by chtěl změnit. Jakub se těší na další kontakt s p. Filerem. Sděluje, že mluvil s maminkou telefonem. Když ale tatínkem mluvil s maminkou telefonem, tak potom nemohli jít na dopravní hřiště.

Rozhovor s rodiči

Paní Zlámalová byla sociální pracovnící informována o tom, že neshledala žádné známky toho, že by Jakub zažil na kontaktu s p. Filerem něco negativní, či by se na další kontakt netěšil, ba naopak. Jakub se na tatínka těší i prostředí a lidé, se kterými trávil čas, vnímal pozitivně. Vzhledem k tomu, že se s p. Filerem neviděl dlouhou dobu a proběhly pouze dva kontakty, je možné že by se objevily projevy chování způsobené přechodem mezi dvěma odlišnými výchovnými přístupy. Jako zásadní však je vhodné zvládnutí samotného předání syna od jednoho rodiče k druhému. Taktéž by bylo užitečné, aby Jakub vnímal jako běžné, že když je u tatínka, tak může hovořit telefonicky s maminkou a naopak. Po chvíli se vrátil pan Filer a přinesl ještě nějaké Jakubovy věci. Sociální pracovnice informovala pana Filera o rozhovoru s Jakubem a sdělila mu stejné informace jako paní Zlámalové. Oba rodiče byli oceněni za dnešní předávání, které bylo pro Jakuba zcela v pořádku. Rodiče byli motivováni k dalšímu takovému postupu, kdy mají možnost mít tuto pozitivní zkušenost, jak by mělo předávání vypadat. Oba rodiče souhlasí. Rodiče spolu ještě chvíli hovořili bez rušivých momentů.

Asistence u předávání

Paní Zlámalová připravila Jakuba na kontakt s otcem. Jakub byl hezky oblečený. Pan Filer přišel v dohodnutý čas. Paní Zlámalová ho požádala, jestli by mohl Jakuba vrátit již v sobotu večer, chce s ním jet na závody do Prostějova. Na tyto závody jezdí každoročně. Pan Filer

souhlasil, přivede Jakuba v sobotu. Paní Zlámalová poděkovala. Předání Jakuba proběhlo v klidu a bez problémů. Oba rodiče byli sociálním pracovníkem pochváleni za klidný a konstruktivní rozhovor mezi sebou.

Asistence u předávání

Pan Filer přivezl Jakuba v dohodnutý čas. Hned po příjezdu běžel Jakub za babičkou, která čekala před domem. Paní Zlámalová se ptala, zda chce rovnou věci, co má Jakub na sobě, protože jsou jeho. Pan Filer potvrdil, že by byl rád, protože by je nechal vyprat. Paní Zlámalová sdělila, že to není problém a že ho hned převlékne a přijdou zase dolů. Po chvíli se vrátila s převlečeným Jakubem a dala panu Filerovi jeho věci v tašce, za což jí on poděkoval. Pan Filer hovořil s paní Zlámalovou o příštím termínu a o tom, že by chtěl jet s Jakubem do Třebíče. Mezitím na nás začala volat babička, že by Jakub chtěl něco říct a poslala ho k nám. Jakub běžel za mamkou. Babička začala rozezleně křičet, že chce Jakub něco říct sociálnímu pracovníkovi. Paní Zlámalová si i přesto poslechla Jakuba, protože se jí stále držel kolem krku a něco jí šeptal. Paní Zlámalová mu nerozuměla, takže to Jakub řekl nahlas. Včera když si volali, tak mu bylo smutno po mamince a chtěl jít za ní. Paní Zlámalovou tato informace rozeznila, otázala se pana Filera, jak je možné, že ho za ní nepřivedl. Pan Filer sdělil, že Jakubovi bylo chvíli smutno a plakal, ale pak si vysvětlili, že za mamkou už půjdou zítra a bylo to v pořádku. Pan Filer sdělil, že to způsobila paní Zlámalová tím, že sdělila Jakubovi, že je jí po něm smutno. Pan Filer to ví, protože když matka mluví s Jakubem, má hovor na hlasitý odposlech. Sociální pracovník sdělil panu Filerovi, že Jakub by určitě měl mít možnost mluvit s maminkou pouze sám, bez toho, že by ho někdo u hovoru monitoroval. Na druhou stranu je potřeba, aby paní Zlámalová zvažovala, co Jakubovi říká, protože jestliže Jakubovi řekne, že je jí po něm smutno, Jakuba to samozřejmě rozlící, protože ji má rád. Oba rodiče kývali, že tomuto rozumí. Pan Filer se tedy vrátil k tomu, že by chtěl Jakuba odvézt do Třebíče na dva týdny. S tím paní Zlámalová nesouhlasila. I sociální pracovník namítl, že je to skutečně dost náročné Jakuba takhle záhy odvézt na dva týdny úplně mimo prostředí, které zná. Navrhl zkusit nejprve týden v Třebíči a pak teprve uvažovat o delších intervalech. Paní Zlámalová s tím nesouhlasila, ale když se situace rozebrala, tak se rozhodla toto panu Filerovi umožnit. Byl dohodnut termín.

Asistence u předávání

Pan Filer přivezl Jakuba v pořádku. Rodiče sdělili, že by se potřebovali dohodnout na dalším termínu. Paní Zlámalová sdělila, že v termínu, který navrhl pan Filer, má její otec dovolenou

a rádi by strávili tento čas společně s Jakubem. Nakonec bylo dohodnuto, že pan Filer si termín kontaktu s Jakubem posune. Rodiče půjdou společně do školky, kde i s ředitelkou školky zkonzultují nejlepší způsob volby termínů s ohledem na Jakubovu docházku. Asistence proběhla bez problémů, Jakub byl celou dobu usměvavý. Oba rodiče navrhli, že další asistence již nebude potřeba.

Telefonický kontakt s panem Filerem

Po měsíci se telefonicky ozval pan Filer s tím, že by chtěl obnovit asistence. Není možné se dohodnout s paní Zlámalovou na termínech. On by si chtěl Jakuba vzít na 14 dní, s tím paní Zlámalová nesouhlasí. Bylo mu sděleno, že z časových a kapacitních důvodů není možné provádět stále asistenci. Pan Filer byl povzbuzen, že minulé předávání a setkávání pěkně zvládali, začala fungovat i komunikace mezi ním a paní Zlámalovou. Pan Filer tvrdil, že to říkal, že to takto dopadne. Když nejsou asistence, tak Jakuba nevidí.

Telefonický kontakt s paní Zlámalovou

Telefonicky byla kontaktována paní Zlámalová s dotazem, jak probíhá předávání syna. Sdělila, že bez problémů, jen se nemohou s panem Filerem dohodnout na termínech. On chce Jakuba na 14 dní do Třebíče, s tím ale paní Zlámalová nesouhlasí. Na dotaz jaká je nyní úprava kontaktů paní Zlámalová sdělila, že žádná. Pan Filer má Jakuba svěřeného do péče, ale paní Zlámalová se odvolala ke krajskému soudu, kde je spis již přes rok. Dohodnuto, že bude telefonicky kontaktován pan Filer s tím, že se domluví další termín.

Telefonický kontakt s panem Filerem.

Pan Filer potvrdil informace, které sdělila paní Zlámalová. Dohodnuto, že zašle rozpis svých služeb do konce roku, aby mohly být naplánovány kontakty v delším časovém horizontu. Pan Filer souhlasí. Nakonec souhlasí i s tím, že si Jakuba vezme prozatím na týden, kdy opět přijede do Stříbrnic.

Telefonický kontakt s paní Zlámalovou.

Paní Zlámalová prosí o konzultaci, není si jistá, co se děje. Jakub je nyní u otce. Když mu telefonovala, neodpovídal spontánně a jakoby hledal nápovědu u otce. Paní Zlámalová řekla Jakubovi, že s ní může mluvit normálně a neptat se tatínka co smí a nesmí říkat. Na to měl vzít pan Filer telefon, říci paní Zlámalové, že nemá nárok s Jakubem takto telefonovat a telefon zavěsit. Paní Zlámalová nechápe, co se stalo. Dlouhou dobu teď byla situace klidná, Jakub

k otci chodil na několika denní pobyty. Nicméně nyní se blíží další soudní stání a zřejmě na všechny padá nervozita. Paní Zlámalová si uvědomuje, že pan Filer má lepší pozici u soudu a je připravená na to, že soud dopadne i v její neprospěch. S paní Zlámalovou hovořil sociální pracovník o tom, co mohly být důvody reakce pana Filera a doporučil pokusit se tuto situaci bez Jakuba probrat s otcem – sdělit si, co vadilo paní Zlámalové a co naopak rozzlobilo pana Filera tak, aby se napříště mohli vyhnout podobným situacím. Rozhovor byl uzavřen s tím, že paní Zlámalová označila situaci za exces, který je pravděpodobně způsoben napětím z blížícího se soudu a po jednání se snad situace opět zklidní. Jestliže by se tak nestalo a konflikty by se v přítomnosti Jakuba opakovaly, paní Zlámalová se ozve a budou se hledat další možnosti řešení.

Shrnutí

Kontakty otce s nezl. Jakubem probíhaly bez větších obtíží. Nezl. Jakub bez obtíží k otci přecházel, nebylo třeba ho nikdy nijak motivovat.

S rodiči byla dohodnuta postupně se zvyšující intenzita kontaktů otce s nezl. Jakubem v případě, že kontakty budou probíhat bez obtíží, přičemž první kontakt byl dvouhodinový, druhý byl vzhledem k pozitivnímu průběhu předchozího kontaktu již na celý víkend i s přespaním, třetí kontakt byl čtyřdenní, čtvrtý kontakt osmidenní, pátý kontakt desetidenní, šestý také desetidenní.

S výjimkou posledních dvou kontaktů, které byly realizovány, resp. se realizují v bydlišti otce v Třebíči, se předchozí kontakty konaly vždy ve Stříbrnicích.

Z rozhovoru s nezl. Jakubem vyplynulo, že nezl. Jakub je s otcem rád, na kontakt s otcem se těší a prožívá ho radostně. Ze strany nezl. Jakuba, se neobjevily žádné náznaky toho, že by mu kontakty způsobovaly jakékoliv obtíže psychického nebo fyzického charakteru.

Obtíže byly zaznamenány pouze v komunikaci mezi rodiči, většinou se však oba snažili, aby takovéto situace probíhaly bez přítomnosti nezl. Jakuba. Potíže byly způsobovány především formou vzájemné komunikace, kdy se rodiče domnívali, že druhý z nich je dostatečně nerespektuje a nebere v potaz jejich zájmy. Na druhou stranu je třeba říci, že od začátku byly rodiče (po konzultaci s pracovníkem FOD) schopni si vycházet vstřícně a flexibilně se přizpůsobovat potřebám druhého rodiče i zájmům nezl. Jakuba. Další kontakt si již rodiče i přes předchozí nesoulad dohodli sami a nebylo třeba žádné intervence ze strany FOD.

Je možné předpokládat, že rodiče ještě několikrát využijí telefonické zprostředkování dohody. Z tohoto důvodu doporučujeme uvažovat o opatřeních, jež by mohla vést k úpravě a zefektivnění komunikace mezi rodiči (terapie nebo mediace)

Případ č.3

Počáteční stav

Nezávisle na sobě na doporučení OSPOD, se na pobočku FOD obrátili paní Alexová a pan Cášek, rodiče nezl. Kláry (20 měsíců). Oba shodně uváděli, že při jejich předávání nezl. Kláry dochází k častým a velkým konfliktům. Rodiče se hádají, tvrdí, že si dceru nepředávají v pořádku, připravenou atd. Matka uváděla, že nezl. Klára má po kontaktech s otcem problémy s přijímáním potravy, se spánkem a celkovým režimem dne a trvá jí několik dní, než se opět vrátí do normálu. S matkou prý otec nekomunikuje, dceru odveze na celý víkend, aniž by se s matkou dohodl. Otec naopak tvrdí, že ho matka vydírá a neoprávněně napadá pod vlivem svého nového přítele. Soustavně se mu má pokoušet bránit v kontaktech s dcerou. Oba rodiče tedy požádali o asistenci u předávání jejich dcery. Matka by měla zájem o asistenci u celého průběhu styku otce s dcerou, protože si není jistá, jak a zda se otec stará o Klárku stará. Domnívá se, že se o ní beztak stará jeho matka, která má být hlavní iniciátorkou kontaktů (otec sám by je nechtěl). Sděleno matce, že je zcela v pořádku, jestliže se o vnučku postará babička, tím se otec nedopouští vůbec ničeho odsouzeníhodného. Co se týká asistence u celého kontaktu otce s dcerou, ten je možný buď z rozhodnutí soudu, nebo na základě souhlasu otce. Jinou variantou tedy je, aby kontakt proběhl asistovaně u předávání, kde lze zamezit napadání, začít pracovat na řešení konfliktu mezi rodiči a sledovat i stav dítěte před a po kontaktu s jedním z rodičů. S tím matka souhlasí. Z výpovědi pana Cáška se s paní Alexovou po jejím odchodu do Zábřehu dohodli, že věc nebudou řešit soudně, ale že se dohodnou, což také udělali a dohoda fungovala bez problémů 4 nebo i více měsíců – otec si jezdil pro dceru v pátek a v neděli ji vracel. Pak ale matka najednou otočila, začala dělat problémy, tvrdit, že otci dceru dávat nebude, že se o ni nestará atd. Pan Cášek sdělil, že žádná dohoda neexistuje, matka mu dala ve zmatku na ulici něco podepsat, on to nepovažuje za závazné. Je ochoten se s matkou dohodnout, ale pouze na tom, že bude mít dceru přes víkend. Proběhl rozhovor i o tom, co se stane, když matka nebude chtít ustoupit, zda otec přijme nabídku na osm hodin v sobotu. Otec namítal, že je to pro něj velmi nepohodlné, kdyby jel domů, stráví šest hodin v autě cestováním. Když zůstane ve městě, nemá dceři kde uvařit, kde ji přebalit atd. Přitom tohle všechno zvládá, dělal to jedenáct měsíců během společného života a i 4 měsíce po tom, když kontakt normálně fungoval. Dále byla projednávána i možnost postupných kroků, kdy by z počátku mohl kontakt proběhnout na pobočce, případně asistenci u celého kontaktu. Jde o to prokázat, že je možné, aby měl dceru v péči více než jen osm hodin. Pan Cášek se chce poradit ještě se svým právníkem. Po dalším telefonickém

kontakty s panem Cáskem vyplynulo, že jestliže matka bude trvat na tom, že může mít dceru pouze osm hodin v sobotu, tak on na to nepřistoupí a rovnou matce sdělí, že Klárku přiveze v neděli. Poradil mu to jeho právník. Sociální pracovnice panu Cáskovi nastínila situaci, že jestliže se k věci postaví takto, je velmi pravděpodobné, že mu matka dítě ke kontaktu nedá. Snažila se otci zprostředkovat náhled i na jinou stránku celé věci než pouze právní, kterou otec neustále zdůrazňuje, a to na vztahovou rovinu otce a dcery, která se nevytvoří a neudrží, jestliže spolu nebudou v kontaktu. Otec tedy může od předání v sobotu hrdě odjet s tím, že na nevýhodné podmínky nepřistoupí, nicméně dceru do soudního jednání neuvidí, což může být, jak sám včera řekl, ještě několik měsíců.

Vývoj případu

Asistence u předávání

Ihned po příjezdu k domu paní Alexové začal pan Cásek velmi nekompromisně vyžadovat, aby si Klárku mohl odvézt na celý víkend. Rodiče si vyčítali spoustu věcí z minulosti a bylo velmi obtížné udržovat diskusi v konstruktivní rovině. Otec byl přesvědčen, že je tlačěn do kouta a že jsem na straně matky. Nebylo mu jasné, proč bychom měli začít tím, že si bude Klára postupně zvykat na dlouhodobý pobyt s ním a až později by začaly být pravidelné pobyty u něj i přes noc. Byl přesvědčen, že matka si obtíže Klárky vymýšlí a snaží se ho očernit. Sociální pracovnice vysvětlila, že v roce a půl je vazba dítěte na matku poměrně silná a je potřeba postupovat citlivě. Navíc se nemohou dělat s Klárou experimenty toho typu, že zkusíme, co jí to udělá celý víkend a když to bude špatné, potom teprve snížíme intenzitu kontaktu. V zájmu zachování psychické pohody Kláry je tedy třeba začít postupně od kontaktů přerušovaných večerem doma, a když se po cca 5-6 kontaktech absolvovaných takto bude jevit, že Klára nemá problém strávit delší čas s otcem jeho v jeho přítomnosti spokojená, nebude důvod, proč by nemohla být u otce i celý víkend. Otec toto dlouho odmítal přijmout, jeho komunikace byla arogantní, ironická, matku často více nebo méně zřejmě urážel a zesměšňoval, neustále se snažil utvrzovat svou dominantní pozici („Ty tady stůj a poslouvej, co ti říkám!“). Často také dělal to, že když někdo řekl, že on něco musí, má udělat nebo že je nějaký, pan Cásek to okamžitě obrátil a prohlásil to o tom, kdo stojí proti němu. Stanovisko paní Alexové bylo nepřiliš pevné, některé požadavky neodpovídající realitě (dcera může být bez matky až od tří let). Sociální pracovnice vyžadovala od pana Cáska jasné vyjádření, zda si nyní dceru vezme a přiveze ji odpoledne zpátky nebo ne. Pan Cásek odpovídal větami typu- uvidíme, nevím, rozhodnu se atd. Nakonec zůstal u vyjádření „tak třeba jo.“ Zhruba v polovině rozhovoru natáhla Klárka k otci ruce a matka mu ji předala. Zbylou polovinu rozhovoru strávil otec

s Klárkou v náručí, ta neměla nejmenší problém u něj zůstat, ani jednou se nepokusila dostat se zpět k matce. Otec se občas na Klárku obracel s tím, že jí šeptal do ucha, jaké jsou to všechno nesmysly a jestli to slyší. Pan Cášek byl sociální pracovnící požádán, aby toho nechal a do budoucna aby Kláru celkově z takových rozhovorů vynechal. Otec na to argumentoval tím, že to nesmysly jsou. Přesto by bylo dobré, kdyby tím Kláru nezatěžoval. Nakonec otec odešel s tím, že se snad v šest vrátí.

Odpolední předání proběhlo zcela v klidu. Otec přišel k domu bez dcery a ptal se matky, zda si ji chce odnést nebo zda ji má přinést on, protože Klárka spí. Matka si pro ni šla. Zítra si pan Cášek pro dceru nepřijede, není na to připraven. Příště si ale pronajme nějaký pokoj na celý víkend, aby ho mohl strávit s Klárkou.

Asistence u předávání

Po příjezdu pana Cáška mu paní Alexová bez problémů předala dceru a s ní i tašku s věcmi a pití. Otec požadoval ještě očkovací průkaz a kartu pojištění. Paní Alexová vše přinesla. Klára se zprvu držela matky, ale když si ji otec vzal a pomazlil se s ní, začala se smát. Otec se ptal matky, zda pro něj má okopírovaný rodný list, jak mu minule slíbila. Matka se omlouvala, že měla tento týden hodně běhání, ale že mu ho okopíruje a pošle poštou příští týden.

Odpoledne otec přivezl Kláru přesně na čas. Ptal se matky, co to má malá na hlavě. Matka sdělila, že je to nějaký pupínek, který se jí zanítil. Byla s tím u lékaře a prý to nic není, jen se to maže. Otec byl rozladěn tím, že se dohodli, že když Klárce něco bude, dá mu to matka vědět, což tentokrát neučinila. Matka argumentovala, že s tím počítá, nicméně Klárce nic není, jedná se o obyčejný pupínek. Na tomto se rodiče na konec shodli. Zítra bude předání opět v 10:00.

Asistence u předávání

Ráno přijel pan Cášek přesně. Dohodnul se s paní Alexovou, že odpoledne předá Kláru dříve, v 18:00 již něco má. Matka souhlasila, předala otci potřebné věci pro Klárku. Odpoledne přijel pan Cášek o něco později, než bylo dohodnuto. Mezi tím hovořila sociální pracovnice s paní Alexovou jak zvládla Klárka včerejší kontakt, paní Alexová odpověděla, že takto je prý vše v pořádku, Maruška v klidu usnula a nebyl s ní nejmenší problém. Takhle si Maruška postupně zvykne. Po příjezdu pana Cáška si paní Alexová vyzvedla z auta spící dceru a mezi tím si s panem Cáškem vyjasňovala, že v listopadu bude mít závody s koněm a bylo by pro ni obtížné mu Klárku předat až v sobotu, takže by uvítala, kdyby otec byl ochotný si ji vzít buď jindy, nebo jinde. Otec souhlasil, že matce vyjde vstříc, a sám bude očekávat, že mu matka

také vyjde vstříc (navíc očekává, že v listopadu již nebude toto třeba řešit). On to bude potřebovat již v září. Rodiče se shodli, že to nebude problém. Z auta vystoupila ještě babička a ukazovala matce, že Klárce koupila novou čepičku a že v ní vypadá rozkošně. Matka radostně poděkovala.

Asistence u předávání

Ráno přijel pan Cášek v doprovodu své matky. Po oba dny měl otec doprovod matky, která ale do kontaktu nezasahovala a zůstávala v autě. Paní Alexová předala panu Cáškovi dceru s pitím a batohem, ve kterém byl kromě plavek a oblečení i očkovací průkaz a průkaz pojištění. Klára šla k otci bez větších problémů (smála se na otce). Otec matce sdělil, že dceru přiveze v 18hod. Matka souhlasila.

Večer pan Cášek přijel přesně znovu v doprovodu své matky. Klárka spala v autosedačce. Paní Alexová si přebrala dceru a batoh, s panem Cáškem se dohodli na zítřejší předání Klárky v 10:00.

Asistence u předávání

Pan Cášek přijel ve stanovený čas. Paní Alexová předala dceru i s batohem potřebnými věcmi. Klárka se na otce smála, natahovala po něm ruce. Večer pan Cášek přivezl dceru ve stanovený čas. Paní Alexová nebyla doma, ale po chvíli přijela a omlouvala se za zpoždění. Mezi tím pan Cášek popisoval, jak probíhaly předání, když se ještě nekonala asistence (přítomnost policie, vulgární nadávky ze strany přítele paní Alexové). Pan Cášek vyhodnotil, že všechny problémy zinscenoval právě přítel paní Alexové. Otec dceru matce předal i s věcmi a domlouvali se na příští kontakt. Pan Cášek paní Alexovou požádal, aby mu občas napsala e-mail jak se daří Klárce. Paní Alexová nemá PC. Jakmile si koupí nový telefon, napíše alespoň SMS. Pan Cášek souhlasí. Také by chtěl s Klárkou oslavit svátek. To si paní Alexová ještě rozmyslí a dá vědět.

Telefonický kontakt s oběma rodiči

Oběma rodičům bylo sděleno, že už se nebudou provádět další asistence u přebírání a předání Klárky. Sociální pracovnice oba rodiče podpořila a ocenila schopnost obou, se dohodnout bez problémů sami, což opakovaně dokázali během posledních asistencí. Pan Cášek je také názoru, že by si mohl začít brát Klárku domů na víkend. Pan Cášek chtěl vědět, jak se zajistí dál, aby vše probíhalo jak má. To záleží na nich, ale je možné pro ověření

provést i skrytou asistenci, o které nebude vědět on ani matka. S tím pan Cášek souhlasil. Paní Alexová měla obavy, zda tím, že otec bude mít teď kontakt dvakrát za sebou, nebude takové setkání pro Klárku příliš náročné. Pro Klárku to může naopak být dobře, protože má šanci si intenzivně zvyknout na nové prostředí. Matka uznává, že to tak může být. Na konkrétním průběhu se s otcem dohodne. I paní Alexová se dotazovala, jak se bude zajišťovat to, že předávání bude probíhat v pořádku. Byla jí také nabídnuta skrytá asistence. To se paní Alexové zamlouvalo.

Asistence u předání

Po další telefonické domluvě pan Cášek požádal o další asistenci s obavou, o další pokračování kontaktů, neboť matka mu opět sdělovala, že dceru nechali několikrát u babičky přes noc a byla potom hysterická.

Po příjezdu pana Cáška předal Klárku i věci paní Alexové. Stručně ji informoval i o obsahu jejich víkendu. S matkou se otec domlouval na tom, jak bude předávání postupovat dále. Matka navrhovala, aby se nyní ještě pokračovalo ve formátu sobota neděle, otec však navrhoval pokračovat již od pátku. Matka argumentovala tím, že neví, jak bude dcera reagovat. Do rozhovoru vstoupila sociální pracovnice s tím, že jsme docela dostatečně monitorovali, jak Klára reaguje na čas strávený s otcem. Neprojevily se žádné negativní reakce. Ani teď nevypadá nijak nervózně, nesnažila se dostat od otce ihned k matce, ale držela se ho v náručí. Není tedy důvod nyní udržovat kratší kontakt, protože se tím fakticky nic nevyřeší, pouze se zvýší nepohodlnost celého kontaktu, kdy Klárka bude muset každý den strávit několik hodin v autě. Nakonec dohodnuto, že od příštího týdne se začne s kontaktem již od pátku. Pan Cášek požádal paní Alexovou, zda by si mohla pořídit telefon, protože se jí nemůže dovolat. Paní Alexová přislíbila, že to udělá. Dále se rodiče dohodli, že matka vypracuje harmonogram dne Kláry, aby měl otec možnost se podle něj orientovat a plánovat pro ni aktivity. Rodiče projevíli spokojenost s průběhem i výsledkem asistencí. Další asistence zatím nebudou nutné, v případě potřeby se rodiče ozvou.

Shrnutí

Při prvním předání došlo ještě mezi rodiči ke konfliktu, nakonec byla však za pomoci FOD formulována ústní dohoda, že otec si bude přebírat dceru vždy v sudou sobotu a neděli v 10:00 před domem matky a odpoledne v 18:00 ji vždy na noc vrátí. Účelem asistencí potom mělo být kromě pomoci rodičům zvládnout situaci předávání i pozorování stavu Kláry před a

po předání otci a následně zpět matce. Jestliže u Kláry nebudou zaznamenány významnější problémy a potíže, bude možné přejít k takové formě kontaktu, kdy si bude otec odvážet Kláru domů i přes noc.

Pět ze šesti asistovaných kontaktů proběhlo tak, že otec vracel Kláru na noc vždy matce s tím, že takto proběhne pět asistovaných kontaktů a nevyskytnou-li se potíže, přejdou rodiče k systému, kdy bude otec mít Kláru u sebe i přes noc. Vzhledem k tomu, že Klára reagovala na otce velmi pozitivně, jeho přítomnost jí byla příjemná a opakovaně ji hned u předání vyžadovala, dále vzhledem k tomu, že v čase mezi kontakty se u Kláry nezačaly projevovat negativní reakce na kontakt s otcem a v neposlední řadě vzhledem k tomu, že se během asistovaných kontaktů výrazně upravil a uklidnil způsob i obsah komunikace mezi rodiči, dospěli rodiče k dohodě, že si otec bude brát. Kláru k sobě na kontakt i přes noc, a že oba rodiče formulují oficiálně zatím neformální dohodu na OSPOD.

Oba rodiče se dále dohodli, že matka vypracuje harmonogram dne Kláry, aby měl otec možnost se podle něj orientovat a plánovat pro ni aktivity v souladu s běžným režimem u matky. Rodiče projevili spokojenost s průběhem i výsledkem asistencí. Další asistence zatím nepovažují za nutné. Oba rodiče dostali možnost v případě potíží opět kontaktovat FOD. Lze tedy konstatovat, že oba rodiče našli společný způsob, jak upravit formu kontaktů otce s Klárou a také si nastavili pravidla vzájemné komunikace coby rodičů. V průběhu asistencí oba rodiče přehodnotili své nesourodé postoje a jejich úsilí při poslední asistenci směřovalo shodně ve prospěch a k blahu Kláry.

Případ č.4

Počáteční stav

Rodiče nezletilého Pavla pan Chalánek a paní Svozilová spolu nežijí ve společné domácnosti. Rozešli se po narození syna.

Na radu sociální pracovnice OSPOD se na pobočku Fondu ohrožených dětí obrací pan Chalánek. Pan Chalánek se chce stýkat se svým synem Pavlem (1,5 roku), chtěl by s ním navázat vztah otce a syna. Matka Pavla mu styk neumožňuje. Pan Chalánek si podal žádost k soudu o vydání předběžného opatření, kterým byly styky stanoveny každou sobotu, od 15 do 17 hod. Pan Chalánek požádal sociální pracovnice FOD, aby styky probíhaly za přítomnosti pracovníka FOD. Pracovnicí FOD byla také oslovena paní Svozilová, matka Pavla. Ta

souhlasí s asistencí u kontaktu syna s otcem dle rozsudku soudu. S oběma rodiči byla sepsaná smlouva.

Vývoj případu

Asistence u kontaktu

První asistence probíhala dle domluvy rodičů v bytě u paní Svozilové. Paní Svozilová to navrhla s tím, že Pavlík zde má své hračky a je tam pro něj známé prostředí. Pan Chalánek souhlasil. Na styk s sebou přinesl synkovi dárek (autíčko). Zpočátku byl pan Chalánek rozpačitý, nevěděl jak si má se synkem hrát. Pavel se stále ohlížel po matce. Paní Svozilová vysvětlovala chlapci, že za ním přišel tatínek, snažila se usnadnit navázání kontaktu mezi Pavlíkem a jeho otcem. Pavel si hrál především se svými hračkami. S paní Svozilovou jsme se přesunuly do kuchyně a nechaly otevřené dveře. Pavlík se občas přišel přitulit za maminkou. Otec trpělivě synovi spravoval dětské nářadí, jezdil s autíčky a ukazoval knížky. Pan Chalánek strávil se svým synem dvě hodiny. Snažil se ho i nakrmit. Při odchodu dal Pavlík ochotně otci pusinku a objal ho. Po zhodnocení s oběma rodiči proběhl dnešní styk velmi dobře. Oba rodiče se snažili.

Asistence u kontaktu

Druhá asistence proběhla opět v bytě paní Svozilové. Tentokrát je v bytě více lidí. Matka paní Svozilové, bratr a přítel. Dnes je Pavel rozmrzelý, pobíhá mezi matkou, babičkou a strýcem. S otcem si nechce hrát. Pan Chalánek se pouští do paní Svozilové, proč nemohl vídat synka dříve, vytahuje minulost, dvojice se začíná hádat. Upozorním pana Chalánka, že tyto věci sem nyní nepatří. Je důležité, aby si Pavel na otce zvykl a nespojoval si ho s hádkami rodičů. Navrhuji oběma navštívit Poradnu pro rodinu, kde by své problémy mohli vyřešit. Oba souhlasí. Pan Chalánek se snaží synka přebalit, ale moc mu to nejde. Paní Svozilová přebírá tento úkol a neochotně panu Chalánkovi vysvětluje, jak přebalovat. Při tom vysvětluje otci, že jeho syn má atopický ekzém, na který kupuje drahý krém. Žádá pana Chalánka, aby tento krém synkovi koupil. Mezi rodiči vypukla opět hádka, kde si vyčítali minulost. Pan Chalánek osočoval paní Svozilovou, že ho oddělila od syna, paní Svozilová křičela na pana Chalánka, že se nikdy nezajímal a nestaral. Tuto hádku jsem rázně ukončila, že sem nyní nepatří, převedla jsem rozhovor na blížící se Vánoce a na to, že by se mohli dohodnout, co je třeba Pavlíkovi pořídit. Oba se uklidnili. Dále již asistence probíhala bez konfliktů. Pan Chalánek Pavlíka i nakrmil.

Asistence u kontaktu

Po dohodě s oběma rodiči dnešní asistence probíhá na pobočce FOD v herně, aby kontakt nenarušovaly jiné osoby. Matka se dostavila s chlapcem o něco dříve, aby si zvykl na cizí prostředí. Po chvíli přichází i otec, přináší s sebou krém na ekzém a hračku. Matka nechala otce se synem chvíli o samotě v herně. Pavlík občas za matkou přišel a něco jí ukázal. Pan Chalánek ještě neumí syna dobře zabavit, má tendence stále řešit s paní S. minulost. Opět upozorňuji pana Chalánka, že tyto věci zde řešit nebudeme. Dozvídám se, že pan Chalánek se již objednal do Rodinné poradny. Poté už se otec věnoval synkovi pod dohledem matky. Oba rodiče se shodují na další asistenci. Pan Chalánek uznává, že Pavlík je ještě příliš fixovaný na matku a má strach, že by s ním nechtěl o samotě být. Proběhly ještě další tři asistence u kontaktu otce se synem a to za přítomnosti matky, i když v Poradně pro rodinu bylo rodičům již doporučeno, aby si otec syna odvedl bez přítomnosti matky. Oba rodiče se ale shodli na tom, že Pavlík je ještě dost malý na to, aby odešel po tak krátké době s otcem sám. Během dalších asistencí začali oba rodiče spolu lépe komunikovat a neřešili minulost. Věnovali se společně synovi, sami se domlouvali na dalších schůzkách např. na pískovišti. Smlouva byla ukončena.

Shrnutí

Kontakty otce s Pavlem probíhaly zpočátku za přítomnosti hádek rodičů. Po včasné intervenci sociální pracovnice se situace uklidnila a kontakty probíhaly bez větších obtíží. Pavlík si postupně zvykal na přítomnost otce. S rodiči byla dohodnuta postupně se zvyšující intenzita kontaktů otce s Pavlem v případě, že kontakty budou probíhat bez obtíží. Dále bylo dohodnuto, že kontakty otce s Pavlem budou prozatím probíhat za přítomnosti matky vzhledem k věku dítěte. Kontakty se konaly v bydlišti matky, v prostředí, které Pavel zná. Po dohodě rodičů další kontakty probíhaly v herně na pobočce FOD a později dle počasí venku. Rodiče se postupně na kontaktech domlouvali sami.

Obtíže byly zaznamenány pouze v komunikaci mezi rodiči. Rodičům byla doporučena návštěva Rodinné poradny. Potíže byly způsobovány především formou vzájemné komunikace, kdy si rodiče vyčítali minulost. Po konzultaci s pracovnící FOD byli schopni si vycházet vstříc a flexibilně se přizpůsobovat potřebám druhého rodiče i zájmům Pavlíka.

Případ č.5

Počáteční stav

Na doporučení okresního soudu se na pobočku Fondu ohrožených dětí obrátil pan Frank se žádostí o asistovaný kontakt se svým synem Michalem (12 let). Paní Franková byla telefonicky kontaktována kvůli zajištění asistencí a uskutečnění kontaktu s nezl. Michalem. S oběma rodiči byla dohodnuta schůzka na pobočce FOD ohledně pohovoru a domluvy termínů asistencí.

Rodiče se rozvedli pro údajné domácí násilí a alkoholismus ze strany otce když bylo Michalovi 5 let. Po rozvodu se Michal s otcem nějakou dobu stýkal, jakmile si otec našel přítelkyni, nechtěl Michal k otci jezdit. Kontakty se zhoršovaly. Podle matky musel Michal u otce fyzicky pracovat, jíst mastné jídlo a nikdo si s ním nehrál. Po návratu domů býval Michal vzteklý. Později, když měl jít k otci, dostával horečku. Matka začala se synem navštěvovat dětskou psycholožku, v jejíž péči byl Michal několik let. Po stížnosti babičky (matky otce) byla lékařka předvolána před etickou komisí a od té doby odmítala Michala léčit. Před 2 roky bylo okresním soudem vydáno předběžné opatření, jímž byl panu Frankovi styk s Michalem zakázán. Pan Frank však Michala nadále kontaktoval ve škole, stejně tak i jeho babička. Později byl vypracován znalecký posudek, který vyzněl ve prospěch otce. Matka posudku nevěří, o nový zatím nepožádala. Zákaz styku byl krajským soudem zrušen, obnovil se tak původní rozsudek, dle něhož má styk Michala s otcem probíhat každý druhý týden od pátku do neděle.

Rodiče navštěvovali Poradnu pro rodinu, matka ale spolupráci ukončila, pro údajné nevhodné chování psychologa. Matka se domnívá, že chlapec nebude chtít na tři dny k otci jít, volí proto strategii nejdříve pozvolna obnovit kontakt, i když si myslí, že Michal nemá otce rád a nebude ho chtít vidět. Další postup tedy bude promluvit s Michalem.

Rozhovor s Michalem:

Michal je spontánní, milý, komunikativní chlapec, umí dobře formulovat své názory. Michal vypráví o svých vzpomínkách na dětství – táta ho často bil a křičel na něj. Na maminku křičel taky. Po rozchodu rodičů Michal k otci sice chodil, ale necítil se u táty dobře. Před přítelkyní se otec podle Michala snažil chovat lépe, ale když byli sami, tak byl zlý a zlobil se za každou maličkost. Michal vzpomíná i na hezké věci, například s ním táta dělal modely aut. Nyní je ale Michal rozhodnutý, že se s otcem už vidět nechce. Jelikož Michal chápe, že styk s otcem je soudně stanoven, navrhuji mu prozatímní krátké setkávání s otcem na naší pobočce. My

bychom byli zárukou, že na něj otec nebude zlý, jinak bychom zakročili. Vysvětluji Michalovi, že otec o něj má zájem, proto se s ním chce stýkat. Michal ale odmítá kontakt s otcem.

Jelikož si Michalův otec o něj zažádal do péče, domlouváme se s Michalovou matkou na dalším postupu. Se souhlasem paní Frankové můžeme panu Frankovi poskytnout Michalovo stanovisko vyplývající s rozhovoru.

Z rozhovoru s panem Frankem vyplynulo, že naopak Michal jezdil k otci rád, padl si do oka i s novou přítelkyní a zákaz styku byl stanoven jen na základě zprávy psychologky, že Michal je ve špatném psychickém stavu. Má také za to, že matka syna ovlivňuje proti otci a čas hraje v její prospěch. Odvolací soud trval 2 roky. Matka Michala mu vždy vyhrožovala, že syna již nikdy neuvidí, postará se o to. Pan Frank nechce synovi ublížit a ví, že kdyby trval hned na kontaktu tři dny, byl by to pro Michala šok. Chce se s ním jen vidět, proto se obrátil na FOD a požádal o asistovaný kontakt se synem. Je velmi zdrcen, když se dovídá, co si o něm syn myslí. Pan Frank již netrvá na svěření syna do péče.

V dalším soudním jednání bylo rozhodnuto, že Michal se bude stýkat s otcem každý pátek od 16:00 do 17:00 hod na pobočce FOD za asistence pracovníce FOD. S oběma rodiči byla sepsána smlouva. Poradnou pro rodinu bylo dokonce navrhnuo, aby byl Michal svěřen do neutrálního prostředí, kde by nebyl matkou ovlivňován.

Vývoj případu

Asistence u kontaktu

Paní Franková přivedla svého syna ve stanovený čas na pobočku FOD. Požádala nás zda by na syna mohla počkat v budově FOD, nechce syna opustit a odejít do města, kdyby ji syn potřeboval. Paní Franková byla ujištěna, že se Michalovi nic nestane, od toho jsou zde sociální pracovníce. Paní Franková trvala na svém. Byla jí tedy poskytnuta židle a čaj. Paní Franková zůstala na chodbě budovy.

Michal byl zpočátku rozpačitý, hovořil strojeně, stylizovaně. Vyhýbal se očnímu kontaktu s otcem. Oznamoval mu, že nevidí důvod, aby se s ním stýkal. Otec mu vysvětloval, že mu nechce ublížit, chce se s ním jen vidět. Michal trvá na svém. S otcem hovoří prostřednictvím sociální pracovníce. Dodává, že až bude velký, třeba půjde s otcem na kávu. Pan Frank vytahuje krabici s dětskými hrami, nabízí synovi, aby vybral nějakou hru. Nakonec hrajeme všichni společně mikádo. V průběhu hry se Michal úplně proměnil – zapomněl se kontrolovat, dobře se bavil. Neměl problém navázat s otcem oční kontakt a mluvit s ním. Otec přinesl Michalovi dárek – knihu o požárnictví, které je Michalovým koníčkem. Michal dárek odmítá. Nabádám jej, aby si dárek vzal, táta koupil knížku pro něj a je to slušnost dárek přijmout. Michal si

prohlíží knihu, takovou ještě nemá, líbí se mu. Pan Frank ukazuje synovi fotky z doby, kdy ještě spolu bydleli. Z Michalových reakcí je patrné, že si dobře pamatuje na události zachycené na fotografiích, občas se zasměje otcovým poznámkám k fotografiím. Domlouváme se na příští schůzku, Michal přinese hru Twister, kterou rád hraje. Na další schůzku s otcem se těší.

Dnešní kontakt pana Franka se synem byl zpočátku rozpačitý až odměřený ze strany Michala. S dopomocí sociální pracovnice, kdy napomáhala v komunikaci mezi otcem a synem se atmosféra uvolnila.

Asistence u kontaktu

Další asistence probíhala zpočátku tak, že Michal přinesl otci zpět knihu se slovy, že od něj nic nechce. Nepřinesl ani s sebou hru Twister. Michal navrhuje otci, že se s ním bude občas stýkat, až mu bude 15 let, nyní ho žádá, aby mu dal pokoj. Má mu za zlé, že si požádal o jeho svěření do péče. Pan Frank je z toho smutný, po minulé schůzce doufal v naději. Vysvětlil Michalovi, že na svěření do péče v žádném případě netrvá, chce ho jen občas vídat. Vkládám se do hovoru a navrhuji zahrát si hru na otázky a odpovědi, které jsou zaměřené na rodinu, znalost příbuzenských vztahů, vlastností jednotlivých členů rodiny atd. Michal se postupem času ponořuje do hry a ztrácí svou ostražitost. Místy proběhl přirozený dialog mezi Michalem a jeho otcem.

Zpočátku dnešního kontaktu Michala s otcem bylo patrné, že byl Michal něčím nebo někým od minulé schůzky ovlivněn. Od minulé schůzky změnil názor. Hovořil odměřeně. Po návrhu sociální pracovnice zahrát si hru a odvedení pozornosti od diskuze o svěření Michala do péče otce se napětí zmírnilo

Asistence u kontaktu

Na další schůzku přišel Michal unavený, nechtěl hrát žádné hry. Nejdříve si s otcem povídal o tom, že byl se školou na nějaké soutěži. Dále vzpomínali na dědečkovy králíky a slepice.

Chlapec se rozpovídal, byl uvolněný, občas se s otcem zasmáli.

Kontakt Michala s otcem probíhal v duchu hry Twister, kterou Michal sám přinesl. Hráli jsme všichni. Michal hru inicioval. Při hře Michal s otcem vtipkoval, vládla dobrá nálada. Po ukončení hry Michal sám otci navrhl, že by se s ním stýkal zatím jednou za měsíc v sobotu, pokud ale pan Frank stáhne svůj návrh o svěření syna do péče. Pan Frank je rád, že se tak Michal rozhodl. Michal zdůraznil, že se tak rozhodl sám, dlouho o tom přemýšlel. Pan Frank

vysvětluje synovi, že příští týden proběhne soud a navrhne styk tak, jak to Michal vymyslel. Dnes byl Michal uvolněný a vůči otci vstřícný.

Shrnutí

Kontakty pana Franka se synem Michalem proběhly na pobočce FOD dle domluvených termínů. Zpočátku byl chlapec vůči otci odmítavý, vyčítal mu minulost, nechtěl s ním komunikovat. Pan Frank přinesl chlapci dárek, který ale Michal nejdříve odmítal. Pan Frank dával Michalovi prostor k vyjádření svého názoru na celou situaci, do ničeho ho nenutil. Po určité době kontaktu se napětí vždy uvolnilo, Michal začal být spontánní, s otcem komunikoval, hrál s ním různé hry. Při posledním kontaktu na pobočce FOD byl Michal veselý, sám inicioval hry, s otcem otevřeně a přátelsky komunikoval. Vzhledem k věku navrhl Michal sám otci, jak by si kontakty s ním představoval. Podmínkou však bylo stažení návrhu na svěření syna do péče otce.

Komunikace mezi rodiči téměř neprobíhala. Vzhledem k věku Michala se předpokládá, že si schůzky s otcem bude domlouvat sám. S rodiči byla ukončena smlouva.

Shrnutí případů

Z uvedených případů vyplývá, že největším úskalím konfliktních kontaktů mezi rodiči a dětmi jsou zejména samotní rodiče a jejich neschopnost, nebo neochotnost konstruktivně komunikovat. Potíže byly způsobovány především formou vzájemné komunikace, kdy se rodiče domnívali, že druhý z nich je dostatečně nerespektuje a nebere v potaz jejich zájmy. V intervencích sociálních pracovníků byly nejvíce využívány komunikační a mediační techniky. Ve většině případů došlo ke konstruktivní komunikaci v důsledku poskytování asistence třetí osobou. Asistenci třetí osoby vidím jako možnost, jak dát šanci dítěti zvládat problémy v rozvodových situacích a zlepšit vztah k rodiči se kterým dítě nežije.

7. Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se věnovala asistenci u problematických kontaktů rodičů s dětmi. Problematický styk rodičů s dětmi v porozvodových situacích je jev, o kterém se stále více hovoří v médiích i odborné literatuře. Tuto problematiku jsem se pokusila objasnit v teoretickém vymezení pojmů souvisejících s problematickým kontaktem mezi rodiči a dětmi jako je rozvod, jak k rozvodu dochází, jaké jsou reakce dětí na rozvrat rodiny, právní zajištění dětí a druhy rodičovské péče po rozvodu. Kapitoly zaměřené na rozvod jsem začlenila na začátek své práce. V této části práce se opírám o odbornou literaturu, zákon o rodině, zákon o sociálně-právní ochraně dětí, občanský soudní řád a trestní zákon. Dále definuji jevy, které rozvod a problematický kontakt doprovází. Patří sem zejména manipulace dětí, popouzení proti jednomu z rodičů, syndrom zavrženého rodiče a bránění ve styku.

Dále popisuji možnosti jak problematický styk řešit, tak aby co nejméně narušoval psychické zdraví dítěte i rodičů. Jsou zde zmíněny instituce, jako je soud, orgán sociálně-právní ochrany, nebo využití alternativních způsobů jako je mediace a asistence třetí osoby u problematického styku rodičů s dětmi.

Na kapitoly o rozvodu navazují statě o asistenci, na kterou jsem se zaměřila podrobněji, protože ta je právě hlavním tématem mé práce. Tento způsob intervence mne inspiroval k sepsání bakalářské práce, jelikož pracuji ve Fondu ohrožených dětí a asistenci se věnuji. Zpočátku jsem v asistencích tápala a improvizovala kdy zasahovat a kdy nezasahovat, jaké techniky využít a co to vlastně asistence je, kdy ji použít. Rozhodla jsem se tedy využít zkušenosti z praxe a pokusila jsem se vytvořit jakýsi manuál, nebo soubor zásad, který by pomohl objasnit dalším sociálním pracovníkům, co asistence u problematického styku rodičů s dětmi obnáší.

Cílem mé práce bylo seznámit s využitím institutu asistencí v rámci problémových kontaktů rodičů s dětmi a uvedení možných způsobů provádění asistencí u vybraných případů z praxe, (jména a místa jsou změněna), tak aby byl poskytnut ucelený náhled na možnosti řešení problematických kontaktů. Vycházela jsem ze spisové dokumentace a popisem případu jsem zmapovala, k jakým změnám v rámci poskytování asistence došlo a jaké techniky byly nejvíce využívány. Praxe a práce s dokumentací ukázala, že největším úskalím konfliktních kontaktů mezi rodiči a dětmi jsou zejména samotní rodiče a jejich neschopnost, nebo neochotnost konstruktivně komunikovat. Potíže byly způsobovány především formou vzájemné komunikace, kdy se rodiče domnívali, že druhý z nich je dostatečně nerespektuje a nebere v potaz jejich zájmy. V intervencích sociálních pracovníků byly nejvíce využívány

komunikační a mediační techniky. Ve většině případů došlo ke konstruktivní komunikaci v důsledku poskytování asistence třetí osobou.

Doufám, že se mi podařilo dosáhnout stanoveného cíle a mohu tak předat své poznatky dalším studentům, nebo sociálním pracovníkům.

Seznam použité literatury a pramenů

- 1) ČERNÁ, M. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001.
- 2) DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995
- 3) GARDNER, Richard A. *Terapeutická intervence u dětí se syndromem zavržení rodiče*. 1. vyd. Praha: Triton. 2010. ISBN 978-80-7387-365-3
- 4) KLÍČOVÁ, V. *Metodika FOD*, 2009
- 5) LAHNEROVÁ, D. *Asertivita pro manažery*. Praha: Grada, 2009. ISBN-978-80-247-2892-6
- 6) MATĚJČEK, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0332-7.
- 7) MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8
- 8) NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1449-3.
- 9) *Občanský soudní řád*. In č. 99/1963 Sb. Dostupný také z WWW: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/099-1963-Sb-obcansky-soudni-rad.html>
- 10) TEYBER, E., *Děti a rozvod*. Praha: Návrat domů, 2007. ISBN 978-80-7255-163-7
- 11) *Trestní zákon* In. č. 40/2009 Sb. Dostupný také z WWW: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/040-2009-Sb-zakon-trestni-zakonik.html>
- 12) ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*. 2.vyd. Praha: Slon, 2009. ISBN 978-80-86429-36-6
- 13) *Úmluva o styku s dětmi* č. 91/2005 Sb.
- 14) *Zákon o rodině*. In č. 94/1963 Sb. Dostupný také z WWW: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/094-1963-sb-zakon-o-rodine.html>
- 15) POUPĚTOVÁ, Š. *Netrapte se po rozvodu*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2046-3.
- 16) ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0
- 17) *SOCIÁLNÍ PRÁCE* 2/2011, Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2011. ISSN: 1213-6204

- 18) HOLÁ, L. Mediace v teorii a praxi. 1. vydání, Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-3134-6
- 19) HOLUB, M., NOVÁ, H. Zákon o rodině a předpisy související. 3. Vydání. Praha: Linde Praha, 2000. ISBN 80-7201-093-X
- 20) HRUŠÁKOVÁ, M. Rozvod a paragrafy. 2. vydání, Brno: Computer Press, 2003. ISBN 80-7226-981-X
- 21) SOCIÁLNÍ PRÁCE 1/2006, Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2006. ISSN 1213-6204
- 22) STÖHROVÁ, H., ŠIŠKOVÁ, T. Mediace-výcvikový manuál. Praha, 2010.
- 23) WARSHAK, Richard, A., Rozvodové jedy. 1. vydání, Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-439-X